

Ekološki razvoj kao glavna komponenta održivog razvoja

Mikelić, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:303109>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij

MARIJA JAKOPEC

Ekološki razvoj kao glavna komponenta održivog razvoja

**Ecological development as the main component of sustainable
development**

Diplomski rad

Opatija, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij
Održivi razvoj turizma

Ekološki razvoj kao glavna komponenta održivog razvoja

**Ecological development as the main component of sustainable
development**

Diplomski rad

Kolegij: **Ekonomika održivog razvoja**

Studentica: **Marija Jakopc**

Mentor: Izv. prof. dr. sc. **Zvonimira Šverko Grgić**

Matični broj: **ds3687**

Opatija, lipanj 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Marija Jakopec

(ime i prezime studenta)

ds3687

(matični broj studenta)

Ekološki razvoj kao glavna komponenta održivog razvoja

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 30. lipnja 2023.

Potpis studenta

Sažetak

Kamping turizam, kao poseban oblik turizma, ima značajne utjecaje na ekologiju i ekološki razvoj područja. Obzirom na sve veću potražnju za kamping turizmom od izrazite je važnosti njegovo ekološki odgovorno poslovanje. Održivi i ekološki kamping turizam predstavlja oblik kampinga koji, u svom poslovanju, nastoji smanjiti utjecaj na okoliš. Navedeno je moguće postići na više različitih načina, od vođenja brige o potrošnji električne energije i brige o odvojanju otpada pa sve do upotrebe solarnih panela i edukacije zaposlenika i posjetitelja kampova o ekološki održivom poslovanju kampova. U diplomskom radu je provedeno empirijsko istraživanje o ekološki odgovornom poslovanju odabranih kampova na području Republike Hrvatske. Na temelju provedenog istraživanja utvrđena je izrazita svjesnost ispitanika (voditelja kampova) o ekološki odgovornom poslovanju u smislu financijskih ušteda, povećanju razine kvalitete usluga i brige za okoliš. Također, većina kampova provodi određene mjere ekološke održivosti, u većoj ili manjoj mjeri te se uglavnom smatraju ekološki odgovornima. Ipak, prema mišljenju ispitanika još uvijek nedostaje podrške državnih i lokalnih vlasti u smislu ekološke održivosti, kao i stručnih edukacija zaposlenika i posjetitelja.

Ključne riječi: *ekološka odgovornost, ekološki razvoj, kamping turizam, održivost, Republika Hrvatska.*

Sadržaj

Sažetak.....	3
Uvod	1
1. Koncept održivog razvoja	3
1.1. Definicija i karakteristike održivog razvoja	3
1.2. Prednosti i nedostaci implementacije održivog razvoja.....	6
1.3. Strategija održivog razvoja.....	7
1.4. Agenda 2030. za održivi razvoj.....	9
2. Temeljna obilježja ekološkog razvoja	11
2.1. Pojmovno određenje ekološki odgovornog poslovanja	11
2.2. Ekologija i održivi razvoj.....	12
2.3. Ekološki odgovorno poslovanje u turizmu.....	13
3. Povezanost kamping turizma i ekološkog razvoja	15
3.1. Kamping turizam u Republici Hrvatskoj	15
3.2. Utjecaj kamping turizma na ekološki razvoj	18
3.3. Pozitivni primjeri razvoja kamping turizma koji koriste koncept održivog razvoja	20
4. Ekološki razvoj i kamping turizam Republike Hrvatske – empirijsko istraživanje	25
4.1. Opći podaci o uzorku i metodologija istraživanja	26
4.2. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja	26
4.3. Rasprava.....	43
Zaključak	46
Bibliografija	47
Popis ilustracija	51
Prilog (anketni upitnik).....	53

Uvod

Budućnost i opstanak planeta Zemlje posljednjih desetljeća postalo je predmetom velikih briga i rasprava. Sukladno tome, koncept održivog razvoja postao je prepoznatljivi cilj cjelokupnog društva kao rezultat neprestanih pogoršanja okolišnih uvjeta diljem svijeta. Održivi razvoj uključuje tri temeljne komponente ljudskog postojanja: ekonomsku, ekološku i ljudsku. Odnos između gospodarskog rasta i zaštite okoliša predstavlja važan problem u približavanju konceptu održivog razvoja jer se, općenito govoreći, gospodarski rast smatra neprihvatljivim oblikom u analizi održivog razvoja. Prema svojoj kompleksnosti, ekološka komponenta održivog razvoja obuhvaća, ne samo stvarni gospodarski razvoj u odnosu na okoliš, već i cjelokupni razvoj. Ekološki razvoj usko je povezan sa rastom, zakonitostima okoliša te ekološkom ravnotežom.

Kamping turizam, kao jedan od suvremenih oblika turističke ponude koji se pojavio u drugoj polovici 20. stoljeća, danas postaje sve popularniji oblik turizma suvremenih posjetitelja. Obzirom na sve veći broj kamping posjetitelja i aktivnosti povezanih s ovim oblikom turizma, problem istraživanja odnosi se na pitanje ekološke održivosti poslovanja na području kampova, a predmet istraživanja temelji se na ekološki odgovornom poslovanju kao jednoj od komponenti održivog razvoja. Svrha i cilj istraživanja bio je utvrditi stanje ekološke odgovornosti kampova, a u svrhu istraživanja provedeno je anketno istraživanje 46 kampova na području Hrvatske o primjeni navedenog koncepta u poslovanju kampova te svjesnosti o važnosti ekološki odgovornog poslovanja u smislu održivosti. Također, u svrhu istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze rada:

H1: Ekološki odgovorno poslovanje temelj je održivog razvoja

H2: Kampovi na području Hrvatske uglavnom upotrebljavaju ekološki odgovorne i održive mjere u svom poslovanju.

Prilikom izrade diplomskog rada korišteno je nekoliko znanstvenih metoda: metoda deskripcije i komparacije, metoda analize i sinteze, metoda anketnog istraživanja statistička metoda te metoda dokazivanja. Informacije i podaci prikazani u radu, prikupljeni su iz primarnih (anketno istraživanje) i sekundarnih izvora (knjige, znanstveni i znanstveno-stručni članci, mrežne stranice i sl.).

Kako bi se utvrdilo stanje ekološke odgovornosti kampova, provedeno je anketno istraživanje 46 kampova na području Hrvatske o primjeni navedenog koncepta u poslovanju kampova te svjesnost o važnosti ekološki odgovornog poslovanja u smislu održivosti.

Diplomski rad sastoji se od nekoliko zasebnih poglavlja. Nakon uvodnog dijela rada slijedi poglavlje u kojem je definiran koncept održivog razvoja s naglaskom na definiciju i karakteristike koncepta, njegove prednosti i nedostatke, strategiju održivog razvoja te Agendu 2030. za održivi razvoj. Drugo poglavlje rada posvećeno je temeljnim obilježjima ekološkog razvoja – pojmovnom određenju ekološki odgovornog poslovanja, povezanosti ekologije i održivog razvoja te ekološki odgovornom poslovanju u turizmu. Nadalje, slijedi poglavlje u kojem je prikazana i objašnjena povezanost između kamping turizma i ekološkog razvoja na području Republike Hrvatske te su prikazani pozitivni primjeri prakse ekološki odgovornih kampova u svijetu i Hrvatskoj. U četvrtom poglavlju rada prikazano je prevedeno empirijsko istraživanje na odabranim kampovima Hrvatske. U poglavlju su prikazani ciljevi i sadržaj istraživanja, opći podaci o uzorku i metodologiji, analiza i interpretacija rezultata istraživanja te rasprava i preporuke budućih mjera. Na kraju rada slijedi zaključak.

1. Koncept održivog razvoja

Godine 1987. Bruntlandova komisija objavila se svoje izvješće pod nazivom „Naša zajednička budućnost“ (engl. *Our Common Future*) u nastojanju da poveže pitanja vezana uz gospodarski razvoj i stabilnost okoliša (Emas, 2015). Koncept održivog razvoja može se tumačiti na mnogo različitih načina, međutim, u srži navedenog koncepta nalazi se pristup razvoju koji nastoji uravnotežiti različite, i često suprotstavljene, potrebe naspram svijesti o ekološkim, društvenim i ekonomskim ograničenjima s kojima se suvremeno društvo suočava. Iako je koncept još uvijek nije u potpunosti jasan, održivi razvoj ima za cilj održati gospodarski napredak uz zaštitu dugoročne vrijednosti okoliša. Drugim riječima, on osigurava okvir za integraciju politike okoliša i razvojnih strategija.

U ovom poglavlju rada prikazat će se definicija i karakteristike koncepta održivog razvoja, prednosti i nedostaci implementacije koncepta, strategija održivog razvoja Republike Hrvatske te Agenda 2030 za održivi razvoj.

1.1. Definicija i karakteristike održivog razvoja

Održivi razvoj predstavlja jedan od temeljnih koncepata ekonomije prirodnih resursa i životne sredine. Iako se često interpretira na različite načine u brojnim literaturama, konceptu pripada središnje mjesto u razmatranju dugoročnog opstanka čovječanstva. Isto tako, koncept održivog razvoja javlja se kao osnovni preduvjet i konačni cilj učinkovite i uspješne organizacije mnogobrojnih aktivnosti ljudi (Osmanagić Bedenik i sur., 2010, 59).

Koncept održivog razvoja prvi puta je upotrijebila Barbara Ward 1969. godine na konferenciji o okolišu i razvitku koja je održana u Washingtonu (Udovičić, 2004, 74). Međutim, globalnu pozornost koncept je doživio tek nakon „Cocoyoc deklaracije“, zajedničke konferencije Programa Ujedinjenih naroda za okoliš i Povjerenstva Ujedinjenih naroda za trgovinu i razvoj, održane 1974. godine u Cocoyocu u Meksiku (Renko, 2018, 31). Nakon toga, održane su brojne konferencije o okolišu i održivom razvoju tijekom narednih desetljeća. U ovom kratkom povijesnom pregledu razvoja koncepta potrebno je spomenuti i prvu UN-ovu konferenciju o okolišu i razvoju održanoj 1992. godine u Rio de Janeiru na kojoj je usvojena Agenda 21. Naime, prema Agendi 21, svaka nacija ima pravo težiti društvenom i gospodarskom napretku te je zahtijevala od država prihvaćanje dodijeljene odgovornosti za usvajanje modela održivog razvoja. Nadalje, Europska konferencija o održivim gradovima i mjestima održana u Lisabonu 1996. godine, pružila je osnovni okvir za potporu lokalnim i regionalnim vlastima koje teže održivom razvoju, dok je Konferencija o klimatskim promjenama u Kyotu 1997.

godine ponudila niz tržišnih mehanizama koji bi mogli pomoći razvijenim zemljama u smanjenju emisije stakleničkih plinova. Tijekom relativno nedavne povijesti razvoja koncepta, važno je spomenuti Strategiju Europa 2020 koja je pokrenuta u ožujku 2010. godine. Navedena Strategija osmišljena je kako bi pomogla Europi u oporavku od gospodarske krize i pripremi gospodarstva EU za iduće desetljeće. Strategija je isticala tri prioriteta koja međusobno ovise jedan o drugom, a povezana su sa (Renko, 2018, 33):

1. pametnim rastom ostvarenim poticanjem znanja, inovacija, obrazovanja i digitalnog društva,
2. održivim rastom koji proizvodnju čini resursno učinkovitijom uz istovremeno jačanje konkurentnosti te
3. uključivim rastom koji se odnosi na povećanje sudjelovanja na tržištu rada, stjecanje vještina i borbu protiv siromaštva.

Na posljednjoj konferenciji Ujedinjenih naroda o održivom razvoju koja je održana 2015. godine u New Yorku, usvojen je trenutno aktualan Program globalnog razvoja do 2030. godine koji je poznat i pod nazivom Agenda 2030. O navedenom programu više će biti riječi u ovom dijelu rada.

Kao što je već navedeno, koncept održivog razvoja tumači se na različite načine, a definicija pojma transformirala se tijekom svog povijesnog razvoja. Međutim, najčešće citirana definicija je ona koju je 1987. godine predložilo Svjetsko povjerenstvo za okoliš i razvoj u dokumentu „Naša zajednička budućnost“ (Brundtlandovo izvješće): „održivi razvoj je razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjosti bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija u zadovoljavanju svojih potreba“ (Renko, 2018, 34). Navedeni koncept očuvanja resursa za buduće generacije jedna je od glavnih značajki koje razlikuju politiku održivog razvoja od tradicionalne politike zaštite okoliša (Emas, 2015). Temeljni cilj održivog razvoja je dugoročna stabilnost gospodarstva i okoliša, a navedeno je jedino moguće ostvariti integracijom i uvažavanjem ekonomskih, okolišnih i društvenih pitanja tijekom procesa donošenja odluka. Nadalje, održivost ima snažnu etičku komponentu. Drugim riječima, održivost je temeljni etički koncept koji postavlja pitanja o vrijednostima prirode, odgovornostima prema budućim generacijama i društvenoj pravdi. Stoga se održivost dijeli na tri temeljna stupa koja se međusobno povezana, a to su:

1. ekološki – upotreba i dobro iskorištavanje prirodnih resursa, izbjegavanje onečišćenja ekosustava, promicanje ljudskih prava za zdrav okoliš, zaštita i održavanje bioraznolikosti i dr. (zaštita okoliša ili ekološka odgovornost),

2. društveni – borba protiv nejednakost, poštivanje ljudskih prava, promicanje pravedne zelene tranzicije, osnaživanje ljudi, kvaliteta života i sl. (ekonomski kapacitet ili ekonomski razvoj) te
3. ekonomski – inovacije i istraživanja koja služe ljudima, ekonomski prosperitet unutar granica planeta Zemlje, primjereni uvjeti zapošljavanja i dr. (socijalna solidarnost ili socijalna pravda).

Kako je već navedeno, koncept održivog razvoja nastoji da buduće generacije zatekne svijet i društvo koje su barem isti, ali bolji od sadašnjeg. Drugim riječima, održivi razvoj temelji se na djelovanju tri područja: društva i ljudi, gospodarstva i planeta. Sukladno tome, postoje temeljne karakteristike održivog razvoja koje će se prikazati i objasniti uz pomoć Tablice 1.

Tablica 1. Karakteristike održivog razvoja

Briga o vodi	Jedan od temeljnih ciljeva održivog razvoja odnosi se na održavanje zaliha pitke vode, odnosno racionalno korištenje ovog resursa. U tom smislu, održivi razvoj uvodi neka poboljšanja kao što je, primjerice, navodnjavanje koje zahtijeva manju potrošnju vode ili poboljšanje uređaja za pročišćavanje
Odgovorna i učinkovita upotreba resursa	Održivi razvoj temelju se na učinkovitoj upotrebi resursa, posebno kada je riječ o neobnovljivim izvorima (primjerice, fosilna goriva)
Povećana reciklaža	Brojni resursi koji se koriste za proizvodnju uobičajenih i potrošačkih predmeta trenutno su poprilično ograničeni. Upravo navedeno recikliranje čini najboljim načinom za ponovnu upotrebu resursa. Osim što reciklaža smanjuje potrošnju resursa ono, isto tako, smanjuje povećanje otpada odnosno smanjuje razinu onečišćenja
Zaštita okoliša	Zaštita okoliša temeljna je i najvažnija karakteristika održivog razvoja te predstavlja sve važniji aspekt za društvo u cjelini. Osim zaštite okoliša, održivi razvoj nastoji izbjeći ekološke katastrofe uzrokovane klimatskim promjenama i ljudskim djelovanjem
Predviđanje utjecaja na okoliš	Održivi razvoj nastoji održavati intenzivnu komunikaciju između gospodarskih, tehnoloških i ekoloških područja kako bi se predvidjeli učinci donesenih mjera tijekom dugoročnog razdoblja
Oporavak ekosustava	Još jedan od ključnih aspekata održivog razvoja odnosi se na oporavak ili popravak štete ekosustava koju je uzrokovalo ljudsko djelovanje. Navedena šteta, u brojnim slučajevima, nastaje zbog prekomjernog iskorištavanja resursa
Upotreba čistih tehnologija	Veliki izazov održivog razvoja odnosi se na povećanje upotrebe i potrošnje čistih tehnologija. U tom smislu, održivi razvoj nastoji uključiti i razviti čiste tehnologije i proizvodne procese kako bi se smanjile razine onečišćenja
Povećanje kvalitete života	Održivi razvoj usmjeren je na poboljšanje kvalitete života ljudi. U tom smislu, održivi razvoj se temelji na činjenici da svi ljudi koji čine jedno društvo imaju pravo na poboljšanje kvalitete svojih života
Regionalna samodostatnost	Odnosi se na sposobnost zajednice ili regije da se uključi u održivi razvoj brigom o prirodnim resursima koji su u području njezinog utjecaja

Izvor: izrada autora prema Lore Central, 2020.

Kao što je vidljivo iz prethodne tablice postoje brojne karakteristike održivog razvoja. Kako bi se stvorila jasna vizija modela održivog razvoja i razumijevanja svijeta, važno je poznavanje navedenih karakteristika. Ipak, važno je naglasiti kako se, i nadalje, najvažnija karakteristika koncepta odnosi na mijenjanje ljudskih navika i proizvodnih procesa bez ugrožavanja prirodnih resursa i onečišćenja okoliša.

1.2. Prednosti i nedostaci implementacije održivog razvoja

Održivi razvoj odnosi se na skup politika koje brojne zemlje diljem svijeta koriste kako bi očuvale prirodne resurse te osigurale pristup navedenim resursima u budućnosti. Međutim, implementacija održivog razvoja ima svoje prednosti i nedostatke koji će se objasniti u ovom poglavlju rada.

Temeljni cilj implementacije modela održivog razvoja jest očuvanje prirodnih staništa i resursa planeta putem kontrole ekonomskih, društvenih i ekoloških aspekata, sa svrhom stvaranja održivih proizvoda i usluga koji će omogućiti optimalno okruženje svih živih bića. Navedene prednosti predstavljaju evoluciju gospodarstva bez ugrožavanja prirode, korištenjem radnji koje smanjuju emisije stakleničkih plinova i globalno zagrijavanje uz istovremeno zadržavanje pristupa čistoj i jednako učinkovitoj energiji (Postposmo, 2021). Na taj način zajamčena je bolja budućnost sprječavanjem iscrpljivanja ili primjerenog obnavljanja prirodnih resursa. Određene zemlje, uglavnom one razvijene, razvile su mjere održivog razvoja, a jedna od navedenih mjera su održivi stanovi koji odgovaraju arhitekturi izgrađenoj uzimajući u obzir prirodu koja je okružuje. Uz pomoć sljedeće tablice prikazat će se i objasniti prednosti implementacije održivog razvoja.

Tablica 2. Prednosti održivog razvoja

Promiče zdrav okoliš	Održive zajednice imaju čišći zrak i vodu od onih neodrživih. Također, imaju više zelenih površina koje pomažu u poboljšanju kvalitete zraka apsorpcijom ugljičnog dioksida, sumporova dioksida, dušikovih oksida te čestica iz tvornica
Štiti prirodne resurse	Održive zajednice štite svoje prirodne resurse recikliranjem otpadnih materijala poput papira ili plastike
Jača veze u zajednici	Kada ljudi rade zajedno prema istim i zajedničkim ciljevima kao što su čist zrak ili voda, stvaraju se jače veze unutar zajednica što utječe i na poboljšanje sigurnosti ljudi
Osigurava bolji život sadašnjim i budućim generacijama	Implementacija održivog razvoja osigurava da ljudi mogu nastaviti koristiti prirodne resurse bez njihovog iscrpljivanja. Isto tako, pomaže osigurati bolju kvalitetu života promicanjem čistog zraka, vode i tla
Pomaže u postizanju dugoročnog gospodarskog rasta	Održivi razvoj predstavlja ključnu karakteristiku gospodarskog rasta jer smanjuje onečišćenje okoliša i stvaranje otpada, čime se smanjuju troškovi poslovanja koji su povezani sa troškovima zdravstvene zaštite

	od bolesti povezanih sa onečišćenjem ili štete uzrokovane prirodnim katastrofama zbog klimatskih promjena
--	---

Izvor: izrada autora prema AspiringYouths, 2023.

Ipak, unatoč brojnim prednostima, implementacija koncepta održivog razvoja ima i određene nedostatke. Nedostaci održivog razvoja leže u globalnoj proizvodnji i ljudskoj potrošnji koja je u suprotnosti sa zakonima koji se temelje na održivom razvoju. Danas postoji velik broj raznolikih alata koji su stvoreni prema principima održivog razvoja. Navedeni alati posjeduju velike pogodnosti za okoliš, ali i nedostatke koji se uglavnom odnose na infrastrukturne promjene i promjene mentaliteta ljudi. Neki od nedostataka implementacije održivog razvoja prikazat će se uz pomoć Tablice 3.

Tablica 3. Nedostaci održivog razvoja

Viši operativni troškovi	Implementacija održivog razvoja zahtijeva skuplju opremu i materijale od metoda koje nisu prihvatljive za okoliš što, posljedično, može dovesti do većih operativnih troškova
Slaba predanost	Održivi razvoj zahtijeva, od društva i vlada uključenih u proizvodni proces, posvećenost korištenju samo ekološki prihvatljivih materijala i metoda što ponekad može biti poprilično teško za one koji se ne slažu sa ovom vrstom pristupa
Promjena mentaliteta	Održivi razvoj zahtijeva promjenu mentaliteta ljudi jer se od pojedinaca ili organizacija očekuje svjesnost svojih postupaka i načina života
Povećanje nezaposlenosti	Implementacija održivog razvoja može utjecati na smanjenje ili potpuno nestajanje određenih industrija pod pritiskom konkurencije čije je poslovanje izgrađeno isključivo na načelima održivosti
Nepraktičnost	Održivi razvoj često je kritiziran kao previše idealističan i nepraktičan koncept ili da nema dovoljno fokusa na profitne motive ili ekonomski rast. Ovakav način razmišljanja može biti frustrirajući za one ljude koji vjeruju da su takve kritike neutemeljene i štetne za društvo u cjelini

Izvor: izrada autora prema AspiringYouths, 2023.

Može se zaključiti kako implementacija koncepta održivog razvoja ima svojih prednosti i nedostataka. Ipak, potrebno je naglasiti da primjena navedenog koncepta, prije svega, zahtijeva promjenu mentaliteta ljudi te prihvaćanje novih postupaka i načina života za dobrobit planeta, ali i društva u cjelini.

1.3. Strategija održivog razvoja

Integracija društvenih, gospodarskih i ekoloških ciljeva, uzimajući u obzir njihove implikacije za različite socioekonomske skupine te za buduće generacije, postavlja brojne tehničke i političke poteškoće. Složeni izazovi koncepta održivog razvoja ne mogu se rješavati *ad hoc*. Prije svega, zemlje moraju imati viziju napretka i budućeg razvoja, a ona mora odražavati povijesne i temeljne vrijednosti zemlje te mora biti rasprostranjena među javnošću,

kao i gospodarskim i drugim akterima u cijelom političkom spektru zemlje. Nadalje, predstavnici vlada, poduzeća, radnika i civilnog društva trebaju ispitati političke opcije kako bi viziju mogli pretočiti u kratkoročne i dugoročne ciljeve na nacionalnoj i regionalnoj razini. Mehanizmi za međusektorsku integraciju politika ključni su za ispitivanje interakcija između političkih odluka donesenih na različitim razinama i u različitim sektorima te definiranje njihovih implikacija na različite socio-ekonomske skupine. Navedeni mehanizmi moraju omogućiti aktivno sudjelovanje civilnog društva i privatnog sektora u formuliranju politike i planiranje na različitim razinama. Posljednje, ali ne i manje važno, kako bi se mogle procijeniti mogućnosti i ograničenja te definirati realni ciljevi, neophodna je sposobnost praćenja trenutnih društvenih, ekonomskih i okolišnih uvjeta, ali i vjerojatnih budućih trendova (OECD, 2001). Svi navedeni elementi, zajedno čine osnovu strategije održivog razvoja. Drugim riječima, strategija ne predstavlja plan već skup instrumenata i načine rada koji omogućuju rješavanje izazova održivog razvoja na koherentan i dinamičan način. Sukladno navedenome, Odbor za razvojnu pomoć OECD-a definirao je određena načela strategije održivog razvoja (OECD, 2001):

- zemlje trebaju preuzeti vodstvo i inicijativu u razvoju vlastite strategije,
- vizija strategije trebala bi odražavati konsenzus među društvenim, ekonomskim i političkim dionicima,
- kreiranje strategije predstavlja participativni proces koji uključuje civilno društvo, privatni sektor i političke dionike,
- strategija treba biti usmjerena na osiguravanje održivih korisnih učinaka za ugrožene i marginalizirane skupine te
- strategija održivog razvoja treba nastojati integrirati ekonomske, društvene i ekološke ciljeve kroz politike koje se međusobno podupiru.

Prošlo je više od dvadesetak godina otkako su prve zemlje izdale i objavile nacionalne strategije održivog razvoja. Obzirom na opće stanje strategija održivog razvoja, svijet je moguće podijeliti na tri dijela: Europa, industrijalizirane zemlje izvan Europe te svijet (Meadowcroft, 2007, 153). Međutim, nacionalne strategije najrazvijenije su na području Europe, iako postoje velike razlike među pojedinim državama. Sveukupni cilj strategije održivog razvoja EU-a jest bio je identificirati i razviti akcije koje će Europi pomoći postizanje dugoročnog poboljšanja kvalitete života kroz stvaranje održivih zajednica koje će biti sposobne učinkovito upravljati i koristiti resurse te iskoristiti ekološke i društveno-inovacijske potencijale gospodarstva (European Commission, 2022). U cilju poboljšanja sinergije i smanjenja

kompromisa, tijekom godina, predložen je integriraniji pristup kreiranju politika koje se temelje na načelima održivog razvoja. Posljednja strategija održivog razvoja EU donesena je 2015. godine, a poznata je pod nazivom Agenda 2030. o čemu će više biti riječi u nastavku rada (European Commission, 2022).

1.4. Agenda 2030. za održivi razvoj

Program održivog razvoja do 2030. godine (Agenda 2030.) usvojen je na summitu o održivom razvoju 25. rujna 2015. godine u New Yorku. Potvrđivanje Agende 2030 za održivi razvoj, svjetska zajednica još je jednom potvrdila svoju predanost održivom razvoju (UN, 2017). Kroz navedenu Agendu, 193 države članice Ujedinjenih naroda obvezale su se osigurati održivi i uključivi gospodarski rast, društvenu uključivost i zaštitu okoliša. Agenda je univerzalna, transformativna i utemeljena na pravima. Ona predstavlja ambiciozan akcijski plan zemalja UN-a, ali i svih ostalih aktera. Program održivog razvoja do 2030. godine sastoji se od nekoliko temeljnih načela (UN, 2017):

- univerzalnost – Agenda obvezuje sve zemlje članice neovisno o njihovim prihodima i razvojnim statusima,
- Agenda nastoji biti korisna svim ljudima te se obvezuje da neće nikoga ostaviti iza sebe,
- međusobna povezanost i nedjeljivost – Agenda počiva na međusobnoj povezanosti i nedjeljivosti svojih 17 ciljeva održivog razvoja,
- inkluzivnost – Agenda 2030. poziva na sudjelovanje sve segmente društva, neovisno o njihovoj rasi, spolu ili etičkoj pripadnosti te
- partnerstvo – poziva na uspostavu partnerstva s više dionika te dijeljenje znanja, stručnosti i tehnologija u svim zemljama članicama.

U središtu Agende 2030. pet je ključnih dimenzija: ljudi, prosperitet, planet, partnerstvo i mir. Navedene dimenzije poznate su i pod nazivom 5P. Istinska održivost leži u navedenih pet dimenzija te one utječu na odluke o razvojnoj politici. Sukladno navedenome, kako bi razvojna intervencija bila održiva u obzir mora uzeti društvene, ekonomske i ekološke posljedice koje stvara te dovesti do svjesnih izbora u smislu kompromisa. Nadalje, kreatori politika trebaju osigurati da se svaka intervencija razvije, posjeduje i provodi s relevantnim partnerstvima i da koristi odgovarajuće načine provedbe. Na taj način, Agenda 2030. i ciljevi održivog razvoja zajedno predstavljaju holistički pristup razumijevanju i rješavanju problema. Agenda 2030. za održivi razvoj sastoji se od četiri odjeljka: (i) politička deklaracija, (ii) skup od 17 ciljeva održivog razvoja, (iii) način provedbe te (iv) okvir za praćenje i pregled Agende.

Suprotno onome što mnogi vjeruju, ciljevi održivog razvoja ne predstavljaju Agendu 2030. u cijelosti. Drugim riječima, oni nisu sažetak Agende, već fokusiraju područja potrebna za postizanje održivog razvoja. Kao što je već navedeno, Agenda ima 17 ciljeva održivog razvoja na koje je potrebno gledati kao na nezamjenjive dijelove velike i kompleksne slagalice (Slika 1).

Slika 1. Ciljevi Agende 2030. za održivi razvoj

Izvor: Pavić-Rogošić, 2015.

Na temelju 17 ciljeva Agende 2030. za održivi razvoj, Hrvatska je izradila dokument pod nazivom Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine u kojem su definirani strateški ciljevi Hrvatske do 2030., a podijeljeni su u četiri razvojna smjera (Hrvatska2030, 2023). Prvi razvojni smjer odnosi se na održivo gospodarstvo i društvo te uključuje sljedeće ciljeve: (1) konkurentno i inovativno gospodarstvo, (2) obrazovani i zaposleni ljudi, (3) učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnim imovinom te (4) globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja. Drugi razvojni smjer, jačanje otpornosti na krize, sastoji se od tri temeljna cilja: (5) zdrav, aktivan i kvalitetan život, (6) demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji te (7) sigurnost za stabilan razvoj. Nadalje slijedi treći razvojni smjer, zelena i digitalna tranzicija, koji uključuje četiri cilja: (8) ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost, (9) samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva, (10) održiva mobilnost i (11) digitalna tranzicija društva i gospodarstva. Četvrti razvojni smjer, ravnomjeran regionalni razvoj, sastoji se od dva temeljna cilja: (12) razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima te (13) jačanje regionalne konkurentnosti.

2. Temeljna obilježja ekološkog razvoja

Ekološki razvoj predstavlja ekološku komponentu održivog razvoja. Djelomično se može postići korištenjem načela predostrožnosti, ukoliko postoje prijetnje ozbiljnih ili nepopravljivih šteta okoliša. U ovom dijelu rada detaljnije će se objasniti pojam ekološki odgovornog poslovanja, povezanost između ekologije i održivog razvoja te ekološki odgovorno poslovanje u turizmu.

2.1. Pojmovno određenje ekološki odgovornog poslovanja

Društveno odgovorno poslovanje moguće je definirati kao koncept poslovanja koji se temeljni na integraciji brige o okolišu i društvu općenito. Kako navodi Kotler (2009), biti društveno odgovoran znači ispunjavati sve zakonske obveze poduzeća te neprestano investirati u ljudske resurse, okoliš i odnose sa dionicima. Uspješnim društveno odgovornim poduzećem smatra se ono poduzeće koje na jednak način vodi brigu o ekonomskom, društvenom i ekološkom utjecaju poslovanja. U ovom poglavlju rada naglasak je stavljen na ekološku komponentu društveno odgovornog poslovanja.

Ekološka održivost jamči usklađenost gospodarskog i ekonomskog razvoja s očuvanjem i održanjem temeljnih ekoloških procesa te biološke raznolikosti i resursa. Pojam ekološki odgovorno poslovanje poznato je i pod nazivom „zeleno poslovanje“ te je sastavni dio održivog poslovanja. Zeleno poslovanje, odnosno ekološki odgovorno poslovanje obuhvaća održive operativne postupke, nabavu proizvoda i materijala, radnu praksu i metode dostave. Cilj zelenog poslovanja jest eliminirati sve negativne utjecaje na okoliš, kako na lokalnoj tako i na globalnoj razini (Green still water, 2023). Ekološki odgovorno poduzeće ima proaktivan pristup smanjenju otpada i smanjenju ugljičnog otiska te izbjegavanju štetnih postupaka. Također, zelena poduzeća snažno se fokusiraju na ljude koji se nalaze pod utjecajem poslovanja poduzeća. To ne uključuje samo zaposlenike poduzeća, već i kupce te zajednicu u cjelini. Poduzeća koja su ekološki odgovorna nastoje uravnotežiti profit sa očuvanjem planeta i prirodnih resursa. Ekološki odgovorna poduzeća nude široku lepezu usluga i proizvoda, a stupanj do kojeg se održive prakse prihvaćaju i provede uvelike ovisi o javnoj svijesti, gospodarstvu, razini industrijalizacija, svijesti poduzetnika i sl. Općenito govoreći, ekološki odgovorno poduzeće (Queensland Government, 2022):

- posluje na održiv način, nanoseći minimalnu štetu okolišu i koristeći obnovljive izvore energije kada god je moguće,

- razmatra odakle dolaze njegove zalihe i kako se proizvode (primjerice, ekološki odgovorno poduzeće poslovat će samo sa dobavljačima koji su isto tako ekološki odgovorni),
- nastoji ukloniti ili minimalizirati svaki negativna učinak koji ima na okoliš,
- razmatra učinak svoji proizvoda i usluga na okoliš te
- ograničava nepotrebnu ambalažu i upravlja proizvodnjom zaliha u cilju smanjenja otpada.

Nadalje, ekološki odgovorno poslovanje donosi brojne koristi, kako za okoliš, tako i za samo poduzeće. Navedene prednosti uključuju (Queensland Government, 2022):

- učinkovitije ispunjavanje potreba proizvoda i usluga te očekivanja potrošača koji cijene ekološki prihvatljive prakse,
- razvijanje pozitivne reputacije i privlačenje novih potrošača koji traže ekološki prihvatljive proizvode i usluge,
- stvaranje inovativnih praksi koje pozitivno utječu na okoliš mogu dovesti do povećanja prodaje,
- smanjenje troškova pakiranja upotrebom ekološki prihvatljivih resursa i zaliha iz lokalnih izvora,
- smanjenje troškova vozila i transporta korištenjem obnovljivih izvora energije i dr.

Kao što je vidljivo na temelju prikazane definicije i karakteristika ekološki odgovornog poslovanja, ovaj oblik poslovanja danas postaje ključ i temelj održivosti. Isto tako, donosi brojne prednosti, ne samo za okoliš i društvo u cjelini, već i za poslovanje poduzeća. Iz tog razloga ekološka odgovornost sve se više primjenjuje i ugrađuje u koncepte poslovanja.

2.2. Ekologija i održivi razvoj

Jedno od najznačajnijih izazova s kojima se suočava svijet i društvo u 21. stoljeću je osigurati ekološku i okolišnu održivost planeta Zemlje. Klimatske promjene, iscrpljivanje resursa, degradacija ekosustava i gubitak biološke raznolikosti predstavljaju složene ekološke probleme koji zahtijevaju napredne vještine i znanja o konceptu održivog razvoja.

Kao što je već navedeno, ekologija čini jednu od komponenata održivog razvoja, a znanost o ekologiji može znatno pridonijeti temeljnom konceptu održivog razvoja. Ekološka održivost može se definirati kao upotreba, konzerviranje i poboljšavanje prirodnih resursa u svrhu održivosti ekoloških procesa i očuvanja kvalitete života ljudi (Northern Territory Environment

Protection Authority, 2022). Sukladno navedenome, temeljni ciljevi ekološke održivosti odnose se na:

- poboljšanje individualne i zajedničke dobrobiti slijedeći ekonomski razvoj koji pospješuje dobrobit za buduće generacije,
- zaštitu biološke raznolikosti i održavanje temeljnih ekoloških i životnih procesa i sustava te
- osiguranje jednakosti između i unutar generacijskih zajednica.

Nadalje, ekološki održivi razvoj počiva na pet temeljnih načela koji će se prikazati i objasniti uz pomoć sljedeće tablice.

Tablica 4. Načela ekološki održivog razvoja

Dugoročna i kratkoročna ekonomska, okolišna i društvena razmatranja	Ekološka održivost zahtijeva učinkovitu integraciju okolišnih razmatranja u donošenje odluka. To može uključivati razmatranja ekosustava: ljudi, zajednica, prirodnih resursa, mjesta i dr.
Načelo predostrožnosti	Prema načelu predostrožnosti, nedostatak znanstvene potvrde ne smije biti uzrok odgađanja mjera predostrožnosti u svrhu zaštite okoliša
Međugeneracijska jednakost	Međugeneracijska jednakost predstavlja koncept na temelju kojeg sadašnja generacija treba osigurati zaštitu okoliša i bioraznolikosti za dobrobit buduće generacije
Očuvanje biološke raznolikosti i ekološkog integriteta	Načelo očuvanja biološke raznolikosti i integriteta smatra se važnim za očuvanje ekološkog zdravlja ljudi
Poboljšana evaluacija, cijene i mehanizmi poticaja	Prema navedenom načelu, okolišne faktore moguće je uključiti u evaluaciju proizvoda i usluga. Također, načelo odražava ideju važnosti inkorporacije vrijednosti prirodnih resursa u cijenu iskorištavanja resursa. Na taj način prirodni resursi iskorištavat će se na održivi način

Izvor: Northern Territory Environment Protection Authority, 2022.

Kao što je prikazano u ovom poglavlju rada, ekologija je snažno povezana te ima veliki utjecaj na održivi razvoj zajednica i okoliša. Ipak, postoje određena načela ekološke održivosti kojih se potrebno pridržavati u cilju osiguranja zaštite okoliša i bioraznolikosti za buduće generacije.

2.3. Ekološki odgovorno poslovanje u turizmu

Turistički sektor danas se razvio u industriju sa značajnim učinkom na gospodarstvo, ljude, ali i okoliš. Stoga je važno objasniti koncepte održivog turizma i ekoturizma koji danas postaju sve popularniji među lokalnom zajednicom i turističkim posjetiteljima. Naime, suvremeni turistički trendovi ukazuju na sve veću ekološku osviještenost posjetitelja (Sunara, Jeličić, i Petrović, 2013, 83).

Govoreći o turizmu i održivom razvoju, važno je naglasiti da je riječ o dvije međusobno povezane i zavisne varijable. Održivi turizam je koncept koji ima za cilj očuvanje turističkih resursa kako bi se zaštitilo njihovo postojanje, a temeljni cilj mu je zadovoljiti turističke potrebe sadašnjih generacija uz minimalno iskorištavanje resursa. Pri tome, održivi turizam razmatra ekonomske, kulturne utjecaja koje turističke aktivnosti imaju na sadašnje i buduće generacije. Napori prema održivom turizmu teže održavanju zdravog okoliša, očuvanju lokalne kulture i održavanju sklada između životinja i lokalne zajednice. Načela održivosti odnose se na okolišne, gospodarske i društveno-kulturne aspekte turističkog razvoja, a u cilju postizanja dugoročne održivosti potrebno je uspostaviti ravnotežu između tri navedena načela (Galičić i Laškarin, 2016, 10).

Ekološki odgovorno poslovanje usko je povezano sa održivim turizmom. Ekološko poslovanje, odnosno ekološka učinkovitost u turizmu podrazumijeva minimalno korištenje materijalnih i energentskih inputa u svrhu maksimiziranja konačnog turističkog proizvoda ili usluge (Shape, 2019). Odgovorna upotreba prirodnih i energetske resursa poboljšava dugoročnu ekonomsku i ekološku održivost turističkih poduzeća. Nadalje moguće je definirati nekoliko elemenata ekološki odgovornog poslovanja u turizmu. Prvi element odnosi se na energetske učinkovitost, odnosno smanjeno oslanjanje turističkih poduzeća na fosilna goriva te očuvanje energije. Primjeri energetske učinkovitosti su upotreba obnovljivih izvora energije (solarni paneli ili energija vjetra), upotreba štednih žarulja, postavljanje mjerila za potrošnju energije i sl. Drugi element odnosi se na očuvanje vode i gospodarenje otpadom što predstavlja srž svakog održivog programa (Market information, 2022). Turistički pružatelji koji prihvaćaju praksu odgovornog upravljanja otpadom pokazuju visoku razinu predanosti očuvanju okoliša. Primjeri navedenog elementa odnose se na osiguranje prostora za odvajanje otpada, kompostiranje hrane i vrtnog otpada, ugrađivanje sustava za sakupljanje kišnice i sustava za filtriranje i dr. Također, smanjenje emisije ugljika predstavlja jedan od najvažnijih elemenata ekološki odgovornog poslovanja u turizmu. Neki od savjeta za smanjenje emisije stakleničkih plinova odnose se na mjerenje ugljičnog otiska putovanja i turističkih paketa te istraživanje programa kompenzacije ugljika koji postoje u turističkoj destinaciji. Sljedeći element odnosi se na maksimiziranje pozitivnog utjecaja na lokalnu kulturu i zajednicu, odnosno autentičnosti iskustva za posjetitelje kroz interakciju sa lokalnim stanovništvom. Primjerice, vođena šetnja ili obilazak sela u kombinaciji sa tradicionalnim aktivnostima (izrada rukotvorina, berba voća i sl.) predstavlja ekološki odgovorno poslovanje u turizmu. Neke od ostalih aktivnosti putovanja koje se mogu organizirati na ekološki odgovoran način za dobrobit zajednice i posjetitelja

uključuju promatranje ptica i divljih životinja, planinarenje, ribarstvo, kušanje hrane i vina, tečajevi izrade tradicionalnih rukotvorina i sl.

3. Povezanost kamping turizma i ekološkog razvoja

Kamping turizam postao je sve popularnija aktivnost suvremenih turističkih posjetitelja. Međutim, turističke aktivnosti povezane s kampiranjem uvelike utječu na tlo, vegetaciju, životinjski svijet te lokalnu zajednicu, pri čemu ozbiljnost takvih utjecaja varira ovisno o intenzitetu korištenja. Iz tog razloga je važno pratiti utjecaj kamping turizma na ekološki razvoj destinacije. U ovom dijelu rada objasnit će se karakteristike kamping turizma u Republici Hrvatskoj, utjecaj kamping turizma na ekološki razvoj te pozitivni primjeri razvoja ovog oblika turizma koji koriste koncept održivog razvoja.

3.1. Kamping turizam u Republici Hrvatskoj

Kamping turizam moguće je definirati kao tržište odmora na otvorenom čiji su počeci vezani uz prostranstva sjeverne Europe, a veliku popularnost ovaj selektivni oblik turizma stekao je tek u drugoj polovici 20. stoljeća (Rudančić, 2020, 26). Prema Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti (2021) kampiranje se definira kao boravak pod šatorom, u kamp kućici, kamp prikolici, pokretnoj kućici ili nekoj drugoj odgovarajućoj opremi za smještaj na otvorenom prostoru u kampovima iz skupine „Kampovi i ostali ugostiteljski objekti za smještaj“. Iako se kampiranje prvenstveno smatra gospodarskom djelatnošću, ono predstavlja i rekreacijsku aktivnosti koja je vezana uz boravak u prirodi, planinarenje, biciklizam i sl. Prema hrvatskom zakonodavstvu, kampovi predstavljaju poslovno funkcionalne cjeline koje se sastoje od: 1) uređenog prostora na otvorenom namijenjenog za pružanje usluga kampiranja, 2) različitih građevina namijenjenih smještaju gostiju te 3) različitih građevina namijenjeni za ostale potrebe gostiju (Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti, 2021). Nadalje, sukladno Pravilniku o razvrstavanju i kategorizaciji ugostiteljskih objekata iz skupine kampovi (2016) kampovi se razvrstavaju prema obveznim ugostiteljskim uslugama u dvije vrste:

1. kamp te
2. kamp odmorište.

Kamp predstavlja objekt u kojem se posjetiteljima pružaju usluge kampiranja, smještaja u građevinama, druge ugostiteljske usluge te ostale usluge u funkciji turističke potražnje, primjerice iznajmljivanje pokretne opreme za kampiranje (stolovi, stolice, šatori i sl.) te bavljenje sportskim aktivnostima (Pravilniku o razvrstavanju i kategorizaciji ugostiteljskih objekata iz skupine kampovi, 2016). Kamp odmorište je objekt u kojem ugostitelj pruža usluge

kampiranja za kraći odmor gosta s vlastitom pokretnom opremom za kampiranje. Kamp odmoriste ima smještajne jedinice – kamp mjesta i centralnu servisnu stanicu, a usluga recepcije pruža se na zahtjev gosta.

Jedno od temeljnih obilježja kamping turizma nekada i danas odnosi se na socijalni aspekt dolaska turista. Drugim riječima, prije su kamping turisti bili pasivni i težili su mirnom obiteljskom odmoru sa svojim bližnjima. Međutim, suvremeni kamping turisti željni su aktivnog odmora, upoznavanja drugih ljudi te sudjeluju u brojnim aktivnostima i događanjima u turističkoj destinaciji. Uz pomoć sljedeće tablice prikazat će se usporedba kamping turizma Hrvatske prije 1990. godine te od 1990-ih godina do danas.

Tablica 5. Usporedba kamping turizma nekada i danas

	OBILJEŽJA KAMPING TURIZMA PRIJE 1990. GODINE	OBILJEŽJA KAMPING TURIZMA OD 1990-IH GODINA DO DANAS
Obilježja kampinga	<ul style="list-style-type: none"> - jeftino provođenje odmora - motiv putovanja: boravak u prirodi - putovanje tijekom ljeta - putovanje cestovnim prometnicama 	<ul style="list-style-type: none"> - skup, elitan način provođenja odmora - motiv putovanja: boravak u prirodi - putovanje tijekom ljeta - putovanje cestovnim prometnicama
Oprema za kampiranje	<ul style="list-style-type: none"> - jeftina oprema - šator ili kamp prikolica - oprema se kupuje u mjestu stanovanja 	<ul style="list-style-type: none"> - skupa specijalna oprema - vrhunski tehnički opremljene i luksuzne pokretne kućice - šatori se postavljaju u kampu za najam
Posjetitelji	<ul style="list-style-type: none"> - obitelji s djecom/skupine prijatelja - mladi posjetitelj - turisti slabijeg materijalnog statusa - zaljubljenici u prirodu - naturisti 	<ul style="list-style-type: none"> - parovi, obitelji, skupina prijatelja - srednja i mlađa dob posjetitelja - bogatiji turisti ekološki osviješteni - zaljubljenici u prirodu - naturisti
Ponašanje u kampu	<ul style="list-style-type: none"> - pasivan odmor (kupanje i sunčanje) - naglašena socijalna dimenzija - brižan odnos prema okolišu i ekologiji 	<ul style="list-style-type: none"> - međusobno druženje - aktivan odmor/sudjelovanje u raznim aktivnostima - brižan odnos prema okolišu i ekologiji

Izvor: Čorak i Mikačić, 2006., 70.

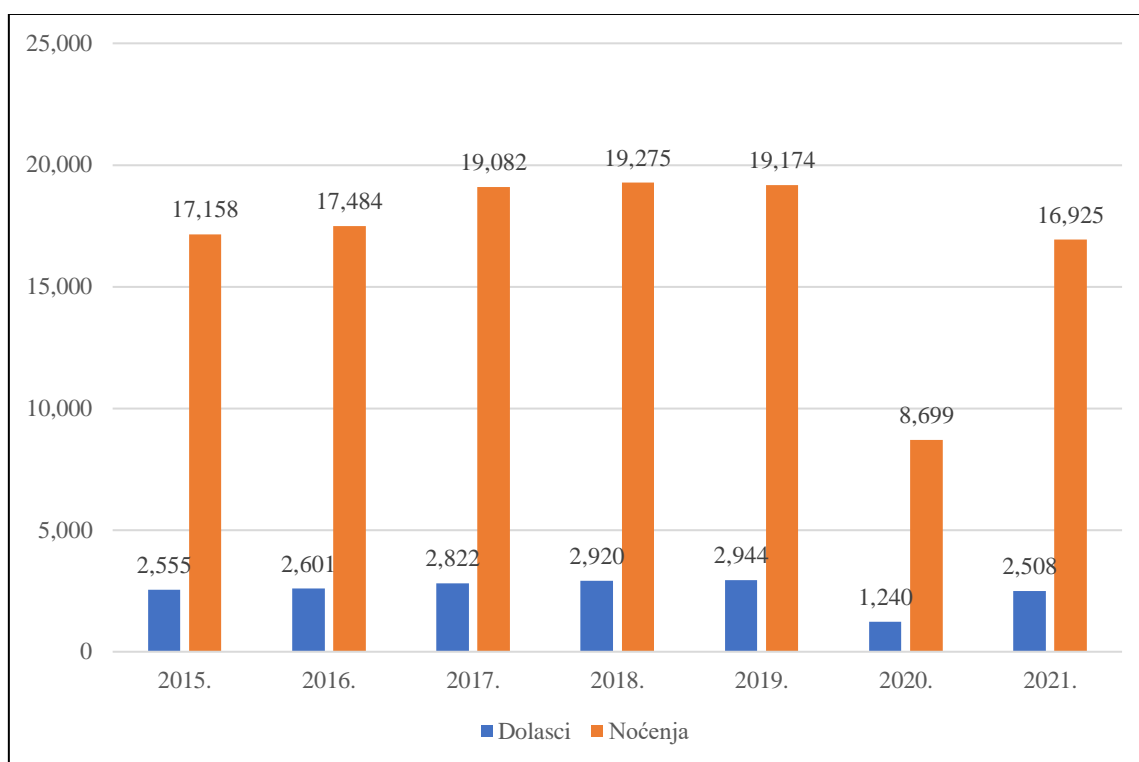
Kao što je vidljivo uz prethodne tablice, suvremeni kamping posjetitelji za razliku od nekadašnjih, predstavljaju imućne posjetitelje koji preferiraju aktivan način odmora i upoznavanje novih ljudi i kultura. Također, suvremeni kamping turisti postaju sve mlađa skupina posjetitelja koji posjeduju luksuzne mobilne kućice.

Kamping turizam postaje sve popularniji u Republici Hrvatskoj, a Hrvatska je danas prepoznata kao popularna kamping destinacija u Europi. Obzirom na sve veću potražnju, kamping ponuda u Hrvatskoj danas je poprilično raznolika te zadovoljava potrebe sve zahtjevnijih posjetitelja svih dobnih skupina i financijskih mogućnosti. Dostupna infrastruktura i izgled kampova postaju sve kvalitetniji te se danas sve više razvijaju u smjeru glampinga,

odnosno glamuroznog kampiranja (Rudančić, 2020, 30). Glamping predstavlja suvremeni trend u razvoju kamping turizma koji je namijenjen imućnim posjetiteljima jer ovaj oblik kamping turizma svojim posjetiteljima omogućuje kvalitetan i luksuzni smještaj sa velikom razinom privatnosti i udobnosti.

Analizom kamping turizma Republike Hrvatske na temelju statističkih podataka Državnog zavoda za statistiku, u posljednjih nekoliko godina može se primijetiti blagi porast u smještajnim kapacitetima kampova, posebno tijekom 2021. godine (Hrvatska turistička zajednica 2022). Tijekom 2021. godine došlo je do porasta kapaciteta kampova za oko 1200 kreveta. Iako tijekom posljednjih godina nije ostvaren značajni rast smještajnih kapaciteta u kampovima, mnogobrojne investicije utjecale su na strukturalna poboljšanja ponude kamping turizma. Uz pomoć Grafikona 1 prikazat će se dolasci i noćenja kamping turista u razdoblju od 2015. do 2021. godine.

Grafikon 1. Dolasci i noćenja kamping turista, 2015.-2021. godine (u 000)

Izvor: izrada autora prema Turizam u brojkama, 2023.

Na temelju prikazanih podataka vidljiv je rast broja turističkih kamping posjetitelja u razdoblju od 2015. do 2020. godine, pri čemu je najveći broj noćenja i dolazaka ostvaren tijekom rekordne 2018 i 2019. godine. Na temelju podataka prikazanih uz pomoć prethodnog grafikona može se primijetiti kako je tijekom 2018. i 2019. godine velik broj turistički posjetitelja odsjedao u kampovima. Nadalje, tijekom 2020. godine može se primijetiti veliki

pad u noćenjima i dolascima kamping posjetitelja što je posljedica krize uzrokovane pandemijom COVID-19 te restrikcijama kretanja. Tijekom 2021. godine vidljiv je nagli porast u dolascima i noćenjima kamping posjetitelja.

Kako je navedeno, kamping turizam od velikog je značaja za hrvatski turizam. Unatoč tome što je kamping turizam uglavnom sezonalnog karaktera, odnosno usmjeren na ljeto, posljednjih godina provode se infrastrukturna unaprjeđenja i usluga koje će povoljno utjecati na porast kamping posjetitelja i izvan glavne turističke sezone.

3.2. Utjecaj kamping turizma na ekološki razvoj

Kao što je već navedeno, kamping turizam i njegove popratne aktivnosti postaju sve popularniji oblik odmora, posebno mlađe populacije turističkih posjetitelja. Međutim, rekreacijske aktivnosti koje su povezane sa ovim oblikom turizma mogu izazvati značajne i često lokalizirane utjecaje na resurse kao i na lokalno stanovništvo. Usprkos tome, važno je naglasiti kako kamping turizam ima i brojne pozitivne učinke na okoliš i njegov razvoj. U nastavku rada prikazat će se negativni i pozitivni učinci kamping turizma na ekološki razvoj.

Aktivnosti koje su povezane sa kamping turizmom mogu izazvati značajne i često lokalizirane utjecaje na resurse koji mogu utjecati na tlo (erozija i izloženost tla, promjene u hidrologiji lokacije), vegetaciju (gubitak vegetacije, širenje invazivnih biljaka), vodu te divlje životinje (promjene staništa, uznemiravanje životinja i sl.), pri čemu ozbiljnost takvih utjecaja varira ovisno o intenzitetu korištenja (Mallikage, Shashini, Newsome, Bandara i Simpson, 2021, 120). Iako utjecaji kamping turizma ne prijete ekološkom integritetu cijelog područja, onu mogu rezultirati ozbiljnom lokalnom štetom resursa te, potencijalno, utjecati na kvalitetu iskustva posjetitelja. Iz tog razloga vrlo je važno pratiti broj i stanje kampova kao dio programa upravljanja zaštićenim područjima. Drugi biofizički parametri koji se često uzimaju u obzir pri procjeni utjecaja kamping turizma na ekološki razvoj uključuje gubitak drvenastih ostataka i bacanje smeća što, također, negativno utječe na iskustvo posjetitelja. Gubitak drvenastih ostataka ukazuje na opseg prikupljanje drva za ogrjev od strane kamping posjetitelja. Drvenasti ostaci predstavljaju važan čimbenik koji određuje bogatstvo vrsta brojnih specijaliziranih organizama (mahovina, lišajevi, gljive i sl.). Stoga, dugoročni gubitak drvenog otpada u šumskim ekosustavima može potencijalno uzrokovati značajne ekološke posljedice. Nadalje, kamping turizam uvelike utječe na tlo i prizemni vegetacijski pokrov i to u područjima gdje se odvija većina ljudskih aktivnosti. Također, kamping turizam negativno utječe na ekološki razvoj odlaganjem smeća i nerazgradivo otpada poput stakla, plastike i polietilena što može predstavljati velike potencijalne rizike za biljni i životinjski svijet. Posljednji, ali ne i manje

važan negativni učinak kamping turizma na ekološki razvoj odnosi se na oštećenje stabala. Naime, gradnja kamping resorta i njegovih popratnih objekata značajno utječe na oštećenje i degradaciju stabala.

Unatoč brojnim negativnim utjecajima kamping turizma na ekološki razvoj, ovaj oblik turizma, zbog svoje fleksibilnosti i primjene koncepta održivosti, donosi brojne prednosti za ekološki razvoj (Lucivero, 2012). Određeni autori smatraju da kamping turizam ima pozitivan utjecaj na okoliš i ekološki razvoj zbog uvažavanja stečenog iskustvom. Moguće je definirati brojne pozitivne učinke kamping turizma na okoliš i ekološki razvoj koji uključuju (Collins, 2023):

- kamping turizam utječe na svjesnost ljudi o važnosti očuvanja prirode – kamping posjetitelji uglavnom pripadaju skupini ljudi koji cijene okoliš i prirodne resurse,
- upotreba minimalne količine resursa i zaliha – kamping turisti uglavnom na svoje putovanje donose minimalne zalihe koje stvaraju manje otpada koji je poprilično štetan za okoliš. Kamping turisti svjesniji su otpada koji stvaraju jer ga, u konačnici, sami moraju odnijeti ili zbrinuti. Iz tog razloga, većina kamping posjetitelja stvara manje otpada od tipičnog turista u drugim objektima za smještaj,
- upotreba manje količine električne energije – sve veći broj mobilnih kućica i kamping objekata koriste obnovljive izvore električne energije kao što su solarni paneli, što utječe na minimalnu potrošnju električne energije. Također, kamping turisti svoje odmor uglavnom provedu na aktivan način u prirodi što, isto tako, utječe na minimalnu potrošnju energenata,
- smanjenja potrošnja vode i fosilnih goriva – kamping posjetitelji uglavnom lokalne prirodne i povijesne znamenitosti posjećuju biciklima ili drugim održivim prijevoznim sredstvima što utječe na smanjenu potrošnju fosilnih goriva i onečišćenje okoliša. Suvremena kamping vozila i održivi objekti za kamping turizam također se fokusiraju na smanjenu potrošnju vode upotrebom pročišćivača i filtera koji omogućuju upotrebu kišnice te vode iz izvora i jezera za potrebe posjetitelja i dr.

Danas su suvremeni objekti za kamping turizam, po svojoj prirodi, najmanje štetni za okoliš i prirodne resurse. Infrastruktura kamping smještaja ne iziskuje gradnju velikih objekata i postrojenja što je slučaj kod hotela i ostalih objekata za prihvata i smještaj turistički posjetitelja, degradaciju okoliša ili kompletnu preinaku prirodnog prostora. Održivi kampovi uglavnom su dobro prilagođeni prirodnom okolišu uz minimalne intervencije i narušavanje prirodnog okoliša i resursa. Nadalje, suvremeni kamping turizam obilježavaju eko-kampovi (održivi kampovi)

koji se fokusiraju na korištenje jednokratnih proizvoda, konzumiranje prirodno uzgojenih lokalnih proizvoda te minimiziranje odlaganja otpada. Ekološki održivi kampovi imaju brojne prednosti, a one se odnose na (Campmap, 2022):

- smanjenje štetnog utjecaja na okoliš,
- promicanje očuvanja okoliša,
- smanjenje troškova,
- privlačenje ekološki osviještenih posjetitelja te
- zeleni porezi (porezne olakšice za vlasnike ekološki održivih kampova koje se primjenjuju na mnoštvo proizvoda obnovljivih izvora energije kao što su, primjerice, solarni paneli.

Prema Sladoljevu (1998), mora postojati jamstvo za dobro uklapanje kampa u neposredni okoliš te je, sukladno navedenome, potrebno poštivati određene odrednice vezane uz uređenje kampa, opremu te popratnu infrastrukturu. Naime, prilikom uređenja kampa potrebno je poštivati ravnotežu prirodnog okoliša, davati prednost sadnji trajne vegetacije, ograničiti gradnju cesta i ostalih prometnica te uzeti u obzir sustave navodnjavanja i sl. Nadalje, prednost je potrebno davati obnavljanju postojećih objekata, a ne izgradnji novih uz poštovanje oblika, boja i lokalne arhitekture. Vezano uz popratnu infrastrukturu, potrebno je smanjiti potrošnju neobnovljivih izvora energije (električna energija, voda, fosilna goriva), odnosno koristiti alternativne oblike energije. Poticati manju potrošnju vode te ugraditi automatske prekidače u sanitarnim objektima ili odrediti vremensko razdoblje tijekom kojega će biti isključen dotok vode. Također, ekološki održivi kampovi imaju osiguranu dobru povezanost kampova sa sustavima za pročišćavanje vode te utječu na smanjenje proizvodnje otpada, ali i potiču njihovo primjereno zbrinjavanje i reciklažu (Sladoljev, 1998, 195).

3.3. Pozitivni primjeri razvoja kamping turizma koji koriste koncept održivog razvoja

Koncept održivog razvoja kamping turizma usmjeren je na R3 formule u poslovanju kampova:

1. smanjenje (engl. *Reduce*) – ekološki održivi kampovi trebaju smanjiti iskorištavanje prirodnih izvora i resursa te utjecati na smanjenje otpada upotrebom proizvoda koje je moguće reciklirati,
2. ponovna upotreba (engl. *Reuse*) – održivi kampovi uglavnom koriste ambalaže i proizvode koji se mogu ponovno upotrijebiti. Primjerice, staklene boce umjesto plastičnih i upotreba recikliranih tekstilnih materijala te

3. recikliranje (engl. *Recycle*) – vrlo važan faktor koji utječe na očuvanje i održivost okoliša. Najvažniji korak u postupku recikliranja je postavljanje kontejnera koji će omogućiti odvajanje otpada.

Oznaku ekološke održivosti kamping turizma dodjeljuje međunarodno udruženje ekoloških kampova sa sjedištem u Njemačkoj, a certifikat je poznat pod nazivom Ecocamping (Slika 2). Ecocamping promovira očuvanje prirode, zaštitu okoliša, sigurnost i kvalitetu u kamping turizmu (Ecocamping, 2023). Aktivnosti međunarodnog udruženja uključuju uvođenje sustava upravljanja okolišem i kvalitetom u kampovima, savjetovanje i obuku poduzetnika i zaposlenika te dodjelu certifikata Ecocamping uspješnim kampovima. Cilj udruženja jest pružanje podrške cijelom kamping poslovanju prema većoj održivosti i uspjehu.

Slika 2. Oznaka certifikata Ecocamping

Izvor: Ecocamping, 2023.

Prema posljednjim podacima, ukupno 225 kampova diljem Njemačke, Austrije, Švicarske, Italije, Slovenije i Hrvatske ima dodijeljenu oznaku ekološkog kampa (Ecocamping, 2023). U nastavku rada prikazat će se neki od primjera ekološki održivih kampova na području Europe i Republike Hrvatske.

Prvi primjer ekološki održivog kampa nalazi se u Portugalu u pokrajini Alentejo pod nazivom Little Nature. Glamping kućica nalazi se u prirodi okružena pašnjacima, jezerima te drvećem (Slika 3).

Slika 3. Glamping kućica "Little Nature"

Izvor: Ecobnb, 2020.

Little Nature idealan je primjer održivog kamping turizma jer koristi 100% obnovljive izvore energije, promiče ekološke aktivnosti za svoje posjetitelje, koristi svjetla koja štede električnu energiju, solarne toplinske ploče za toplu vodu, smanjeni protok vode i toalete koji štede vodu. Svi uređaji u ovoj ekološki održivoj kamping kućici posjeduju energetska klasu A, a 80% otpada se reciklira. Također, svojim posjetiteljima osigurana je organski uzgojena i lokalna hrana čime se pruža podrška lokalnim gospodarstvenicima. Kuća je smještena okružena zelenilom i biološkom raznolikosti flore i faune.

Sljedeći primjer ekološki održivog kampinga nalazi se u Sloveniji, nedaleko od jezera Bled, poznatog pod nazivom Garden Village Bled (Slika 4).

Slika 4. Garden Village Bled

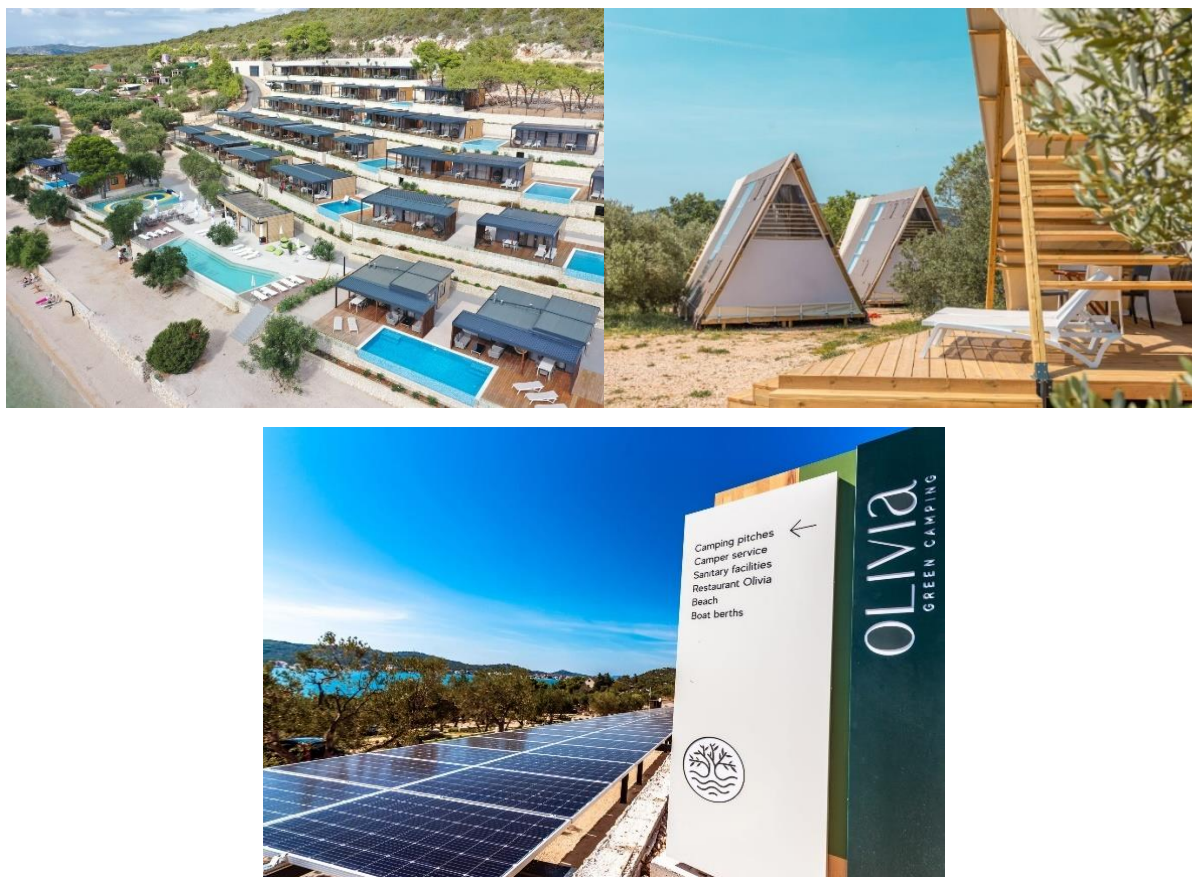

Izvor: Ecobnb, 2020.

Zeleni kamping resort Garden Village Bled u potpunosti je ekološki održivo dizajniran, a posjetiteljima su omogućene različite vrste smještaja (kućice na drvetu, šatori te deluxe apartmani). Prilikom gradnje kamping kućica korištena su isključivo domaća autohtona stabla, električna energija proizvodi se uz pomoć fotoćelija, voda dolazi iz prirodnih izvora, a privatni staklenik kamping resorta posjetiteljima svakodnevno pruža svježe, domaći uzgojeno voće i povrće. Ono što navedeni kamping resort čini održivim je upravo ponovna upotreba (engl. *Reuse*), a fokus je na okoliš. Okolina Garden Village Bled resorta posjetiteljima omogućava aktivan odmor brojnim planinarskim, pješačkim i biciklističkim stazama, raftingom te kajakarenjem. Također, u posebnom bazenu sa osvježavajućom izvorskom vodom, posjetitelji mogu uživati u refleksološkoj masaži stopala i Kneipp terapiji.

Iako Hrvatska još uvijek zaostaje za europskim razvojem održivog kamping turizma, sve je više pozitivnih primjera prakse. Odličan primjer ekološki održivog kampa je Olivia Green Camping smještenog u Tisnom (Slika 5). Posjetiteljima je u kampu omogućen smještaj u luksuznim vilama koje posjeduju bio certifikat, odnosno certifikat koji označava da su vile sagrađene od recikliranih i prirodnih materijala.

Slika 5. Olivia Green Camping

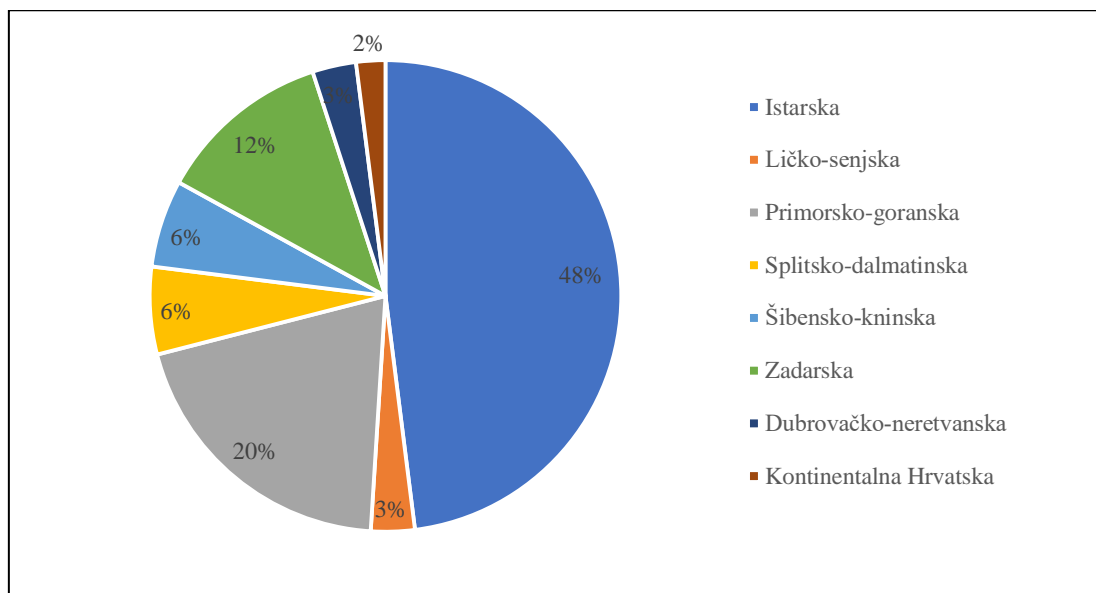
Izvor: Olivia Green Camping, 2023.

Ono što Olivia Green Camping kamp čini održivim cjelokupni je princip rada. Sve kamping parcele opremljene su priključcima za vodu, električnu energiju i odvodnju. Električna energija u kampu proizvodi se uz pomoć solarnih fotonaponskih panela, a energija koja se dobije uz pomoć solarnih panela dostatna je za oko 25% svakodnevnih potreba kampa (Olivia Green Camping, 2023). Za dobivanje pitke vode kamp koristi sustav pročišćavanja vode, odnosno vodeni pročištač trećeg stupnja. Drugim riječima, sva voda koja se koristi u kampu pročišćava se i ponovno koristi za navodnjavanje cijelog kampa. Nadalje, kamp svojim posjetiteljima nudi domaća i svježja autohtona jela sa lokalnih gospodarstava, a u kampu se nalazi maslinik koji broji više od stotinu stabala maslina. Od ubranih maslina kamp proizvodi vlastito maslinovo ulje koje se upotrebljava u restoranu prilikom pripreme jela. Također, u kampu se provodi selektivno recikliranje otpada, izbacivanje jednokratne plastike iz opće upotrebe i dr. Posjetiteljima, ljubiteljima aktivnog odmora u ponudi su razne aktivnosti i izleti poput, primjerice, posjete Nacionalnom parku Krka i Nacionalnim parku Kornati, biciklizma i pješaćenja.

4. Ekološki razvoj i kamping turizam Republike Hrvatske – empirijsko istraživanje

Kamping turizma postaje sve popularniji oblik turizma u Republici Hrvatskoj, a gotovo 25% turističkih noćenja ostvaruje se upravo u kampovima. Trenutno u Hrvatskoj ima oko 835 registriranih kampova na području Istre i Kvarnera, Dalmacije, Ličko-senjske županije te u unutrašnjosti Hrvatske, ukupnog smještajnog kapaciteta 256.622 posjetitelja (Kamping udruženje Hrvatske, 2023). Najviše kampova nalazi se u Istarskoj te Primorsko-goranskoj županiji koje potom slijedi Zadarska i Splitsko-dalmatinska županija. Uz pomoć sljedećeg grafikona prikazat će se regionalna distribucija kapaciteta kampova tijekom 2020. i 2021. godine.

Grafikon 2. Regionalna distribucija kapaciteta kampova (2020. i 2021. godine)

Izvor: Hrvatska turistička zajednica, 2022.

Kao što je vidljivo iz podataka prikazanih na Grafikonu 2, najveći broj smještajnih kapaciteta kampova nalazi se u Istarskoj te Primorsko-goranskoj županiji, a najveći broj noćenja tijekom promatranih godina ostvaren je u Rovinju, Funtani i Taru (Hrvatska turistička zajednica, 2022). Kamping ponuda Hrvatske svojim posjetiteljima nudi smještaj u kamp parkovima – velikim kamp naseljima sa brojnim turističkim sadržajima i uslugama pa sve do malih obiteljskih kampova. Posljednjih godina, kamping turizam Hrvatske omogućava smještaj u luksuzno opremljenim mobilnim kućicama, apartmanima, bungalovima te glamping objektima koji sve više poštuju načela ekološke održivosti. Današnja kvaliteta kampova na hrvatskoj obali i u unutrašnjosti odgovara europskim standardima i kriterijima. Posjetitelji kampova tijekom svog boravka mogu uživati u brojnim sadržajima kao što su bazeni, teniski tereni, igrališta za djecu,

ali i aktivnostima kao što su škole skijanja na vodi i jahanja, jedrenje i surfanje, planinarenje, biciklizam i brojni drugi.

4.1. Opći podaci o uzorku i metodologija istraživanja

Kako je već navedeno, temeljni cilj diplomskog rada bio je istražiti ekološku odgovornost kampova na području Republike Hrvatske kako bi se utvrdilo trenutno stanje ekološke osviještenosti i provođenje ekoloških mjera u svakodnevnom poslovanju istraživanih kampova u Hrvatskoj.

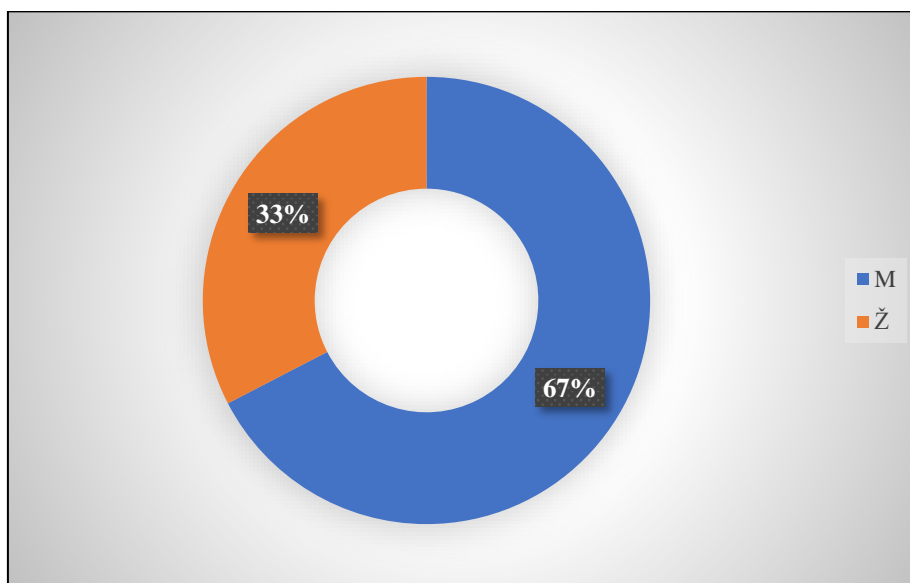
Podaci su prikupljeni primarnim istraživanjem, a istraživanje je provedeno među turističkim kampovima Republike Hrvatske. U svrhu istraživanja, kreirana je online anketa uz pomoć Google Formsa vezana uz ekološku odgovornost kampova te je poslana putem elektroničke pošte voditeljima odabranih kampova. Anketa je poslana na ukupno 80 elektroničkih adresa kampova, a odgovoreno je na njih ukupno 46, što čini visoku stopu odgovora, čak 57%. Sudionici istraživanja uglavnom su bili voditelji kampova na području Primorsko-goranske i Splitsko-dalmatinske županije, dok je mali dio obuhvaćao kampove Požeško-slavonske te Karlovačke županije. Istraživanje je provedeno u razdoblju od prosinca 2022. do veljače 2023. godine kada je zaključano anketno istraživanje, a svi podaci potom su se analizirali uz pomoć MS Excel-a.

Anketni upitnik sadržavao je ukupno 15 pitanja koja su bila podijeljena u dva dijela. Prvi dio anketnog upitnika odnosi se na opća pitanja vezana uz spol, dob i stručnu spremu ispitanika te pitanja vezana uz kamp. Drugi dio anketnog upitnika odnosi se na ekološku odgovornost kampa, odnosno pitanja uz pomoć kojih će se pokušati utvrditi u kojoj su mjeri ispitanici kampovi ekološki odgovorni te da li smatraju da je ekološka odgovornost važna za održivost poslovanja turističkih kampova. Anketno istraživanje u potpunosti je bilo anonimno, a rezultati i analiza prikupljenih podataka prikazat će se u idućem poglavlju rada.

4.2. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja

Kao što je već navedeno, u svrhu istraživanja vezanog uz društveno odgovorno poslovanje kampova u funkciji održivog razvoja, anketni upitnik poslan je na 80 elektroničkih adresa kampova, odnosno voditelja kampova. Na anketni upitnik odgovorilo je ukupno 46 ispitanika. U ovom dijelu rada prikazat će se analiza i interpretacija dobivenih rezultata istraživanja uz pomoć grafičkih i tabelarnih prikaza. Prva tri pitanja anketnog upitnika odnosila su se na dobnu, spolnu i obrazovnu strukturu ispitanika. Od ukupno 46 ispitanika, njih čak 31 bilo je muškog, a samo 15 ženskog spola (Grafikon 3).

Grafikon 3. Spol ispitanika

Izvor: vlastita izrada autora

Na temelju podataka prikazanih uz pomoć prethodnog grafikona može se primijetiti kako je većina ispitanika bila muškog spola, čak njih 67%, a 33% ženskog spola. Sukladno navedenome, može se zaključiti kako je u većini istraživanih kampova voditelj kampa muškog spola.

Drugo pitanje anketnog upitnika odnosilo se na dob ispitanika. Na navedeno pitanje ispitanici su odgovarali zaokruživanjem jednog od četiri ponuđena odgovora, odnosno raspona godina. Prvi ponuđeni odgovor odnosio se na dobnu skupinu od 18 do 29 godina, drugi na skupinu od 30 do 39 godina, treći ponuđeni odgovor uključivao je ispitanike dobne skupine od 40 do 49 godina, a posljednji na dobnu skupinu 50 godina ili više (Tablica 6).

Tablica 6. Dobna struktura ispitanika

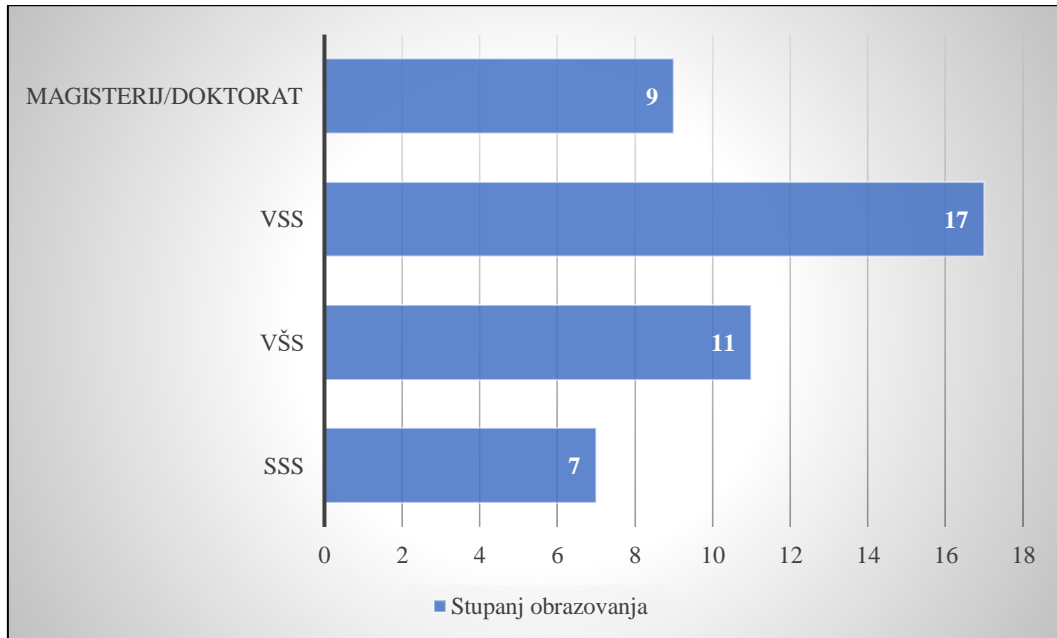
Raspon godina	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
18-29 godina	5	11%
30-39 godina	6	13%
40-49 godina	22	48%
50 godina ili više	13	28%

Izvor: vlastita izrada autora

Na temelju podataka prikazanih uz pomoć Tablice 6 vidljiv je značajno velik broj ispitanika (čak 22) dobne skupine od 40 do 49 godine (48%). Ukupno 13 ispitanika (28%) pripada dobnoj skupini 50 godina ili više, 6 ispitanika (13%) dobnoj skupini 30 do 39 godina. Najmanji broj ispitanika (samo 5) pripada dobnoj skupini od 18 do 29 godina. Prikazana struktura ispitanika poprilično je očekivana obzirom na razinu odgovornosti i obrazovanja koja je potrebna za radno mjesto voditelja kampa.

Treće pitanje anketnog upitnika odnosilo se na stupanj obrazovanja ispitanika. Na navedeno pitanje ispitanici su odgovarali zaokruživanjem jednog od četiri ponuđena odgovora (srednja stručna sprema, viša stručna sprema, visoka stručna sprema te magisterij/doktorat). Obrazovna struktura ispitanika prikazat će se uz pomoć Grafikona 4.

Grafikon 4. Obrazovna struktura ispitanika

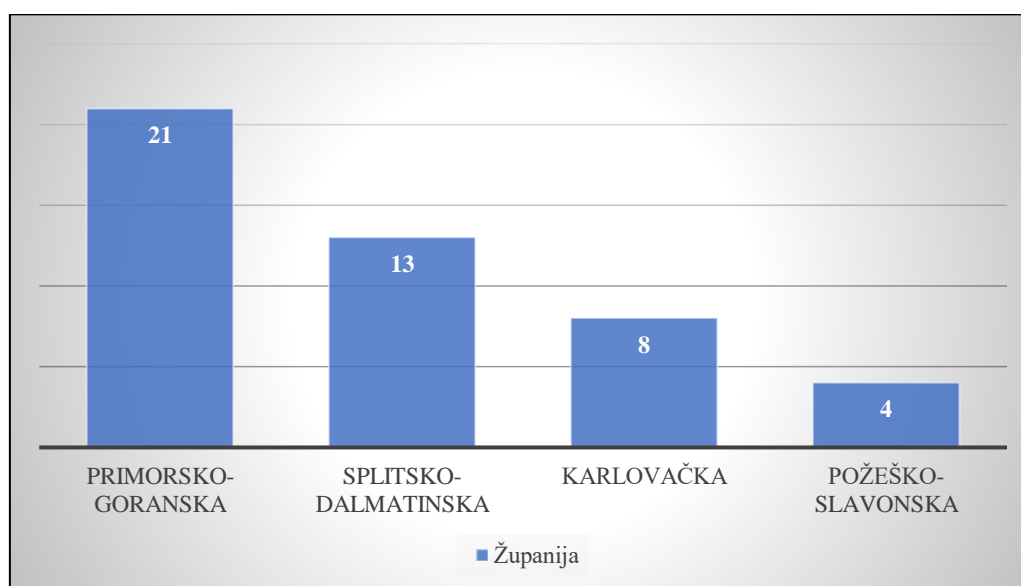

Izvor: vlastita izrada autora

Najveći broj ispitanika (njih 17), očekivano, posjeduje visoku stručnu sprema. Nadalje, 11 ispitanika posjeduje višu stručnu sprema, a samo 7 ispitanika srednju stručnu sprema. Također, zanimljivo je primijetiti kako čak 9 ispitanika (gotovo 20%) posjeduje magisterij, odnosno doktorat.

Posljednja četiri pitanja prvog dijela anketnog upitnika odnosila su se na opće podatke o turističkom kampu. Uz pomoć četvrtog pitanja prikupljali su se podaci o smještaju kampa, a ispitanici su odgovarali zaokruživanjem županije u kojem se kamp nalazi. Najveći broj kampova koji su sudjelovali u provedenom istraživanju smješteno je na jadranskoj obali, a manji dio u kontinentalnoj Hrvatskoj (Grafikon 5).

Grafikon 5. Smještaj kampova prema županijama

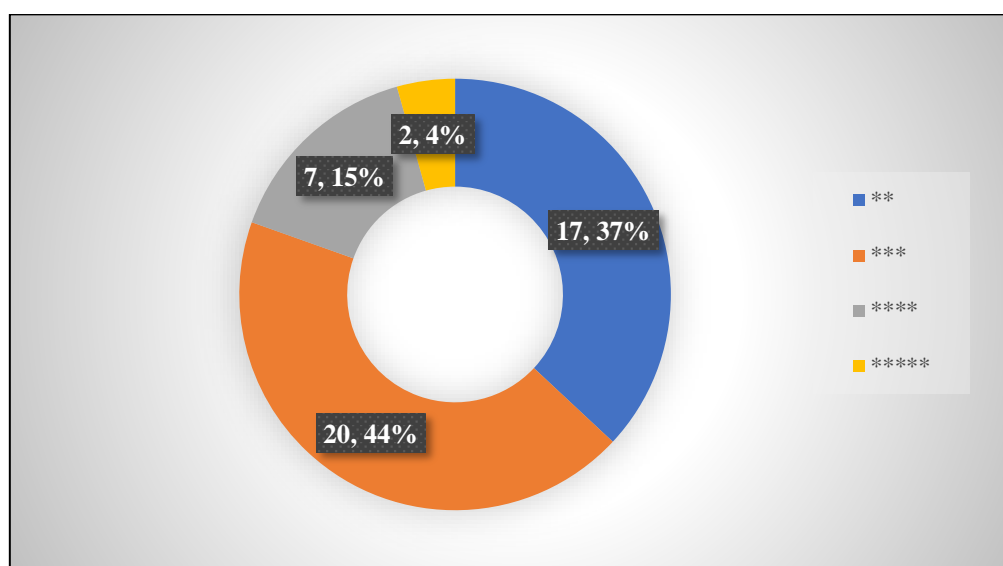

Izvor: vlastita izrada autora

Kao što je vidljivo iz podataka prikazanih uz pomoć Grafikona 5, najveći postotak istraživanih kampova smješten je na području Primorsko-goranske (46%) te Splitsko-dalmatinske županije (28%). Međutim, unatoč tome što je većina kampova smještena na obalnom području Hrvatske, čak ukupno 12 kampova (od 46 istraživanih) smješteno je u kontinentalnom dijelu – 8 kampova u Karlovačkoj te 4 kampa na području Požeško-slavonske županije. Na temelju dostupnih podataka može se zaključiti da, iako su i dalje popularnija kamping odredišta na jadranskoj obali, sve više raste popularnost kontinentalnog i ruralnog odmorišnog turizma. Promjene u turističkim željama i potrebama posljednjih desetak godina utjecale su na porast broja kampova smještenih u kontinentalnim područjima Hrvatske te na razvoj turistički proizvoda i usluga namijenjenih turistima željnima aktivnog odmora u planinskim predjelima.

Iduće pitanje anketnog upitnik vezano uz općenite podatke o kampovima odnosilo se na njihovu kategorizaciju. Prema Pravilniku o razvrstavanju i kategorizaciji ugostiteljskih objekata iz skupine kampovi (NN 54/2016) kategorije kampova u Republici Hrvatskoj označavaju se zvjezdicama (dvije, tri, četiri i pet zvjezdica), a svaki kamp može imati samo jednu dodijeljenu kategoriju (zvjezdicu). Uz pomoć sljedećeg grafikona prikazat će se rezultati istraživanja.

Grafikon 6. Kategorizacija kampova

Izvor: vlastita izrada autora

Prema podacima prikupljenima provedenim anketnim istraživanjem, najviše kampova kategorizirano je sa tri zvjezdice (njih ukupno 20). Potom slijede kampovi kategorizirani sa dvije zvjezdice (njih 17). Najmanji broj istraživanih kampova označenu su kategorijama četiri (7 kampova) te pet zvjezdica (2 kampa). Sukladno navedenom, može se zaključiti kako još uvijek velik broj kampova na području Republike Hrvatske ne ulaže u izvanredne standarde kvalitete, međutim istraživanje ukazuje na sve veću promjenu trenda. Kampovi postaju sve više luksuzniji sa brojnim sadržajima i aktivnostima namijenjenima posjetiteljima sa različitim zahtjevima i preferencijama.

Šesto pitanje odnosilo se na broj zaposlenih u istraživanom kampu. Na navedeno pitanje ispitanici su odgovarali odabirom jednog od četiri ponuđena odgovora, a rezultati istraživanja prikazat će se uz pomoć sljedeće tablice.

Tablica 7. Broj zaposlenika u kampu

	Broj kampova	Postotak kampova
Manje od 10 zaposlenika	5	11%
10-30 zaposlenika	14	30%
31-50 zaposlenika	19	42%
50 ili više zaposlenika	8	17%

Izvor: vlastita izrada autora

Prema provedenom istraživanju najveći broj kampova (čak 42%) ima 31-50 zaposlenika, a 30% kampova obuhvaćenih istraživanjem ima 10-30 zaposlenika. Nadalje, 8 kampova (17%) ima 50 zaposlenih ili više, a samo njih 5 (11%) ima manje od 10 zaposlenika. Može se zaključiti da su istraživanjem, u najvećoj mjeri, obuhvaćeni kampovi srednjih veličina koji zaprimaju

poprilično velik broj gostiju te, sukladno tome, pružaju dodatne sadržaje i usluge svojim posjetiteljima (restoran, kafić, igralište za djecu, vanjski bazeni i sl.).

Posljednjim pitanjem općeg dijela anketnog upitnika koje se odnosilo na specifičnosti kampova istraživala se starost kampa, odnosno njegov radni vijek. Ispitanici su na navedeno pitanje, također, odgovarali odabirom jednog od četiri ponuđena odgovora koja su uključivali raspon godina poslovanja kampa (Tablica 8).

Tablica 8. Klasifikacija kampova prema godinama poslovanja

	Broj kampova	Postotak kampova
Manje od 2 godine	12	26%
2-5 godina	18	39%
6-10 godina	11	24%
10 ili više godina	5	11%

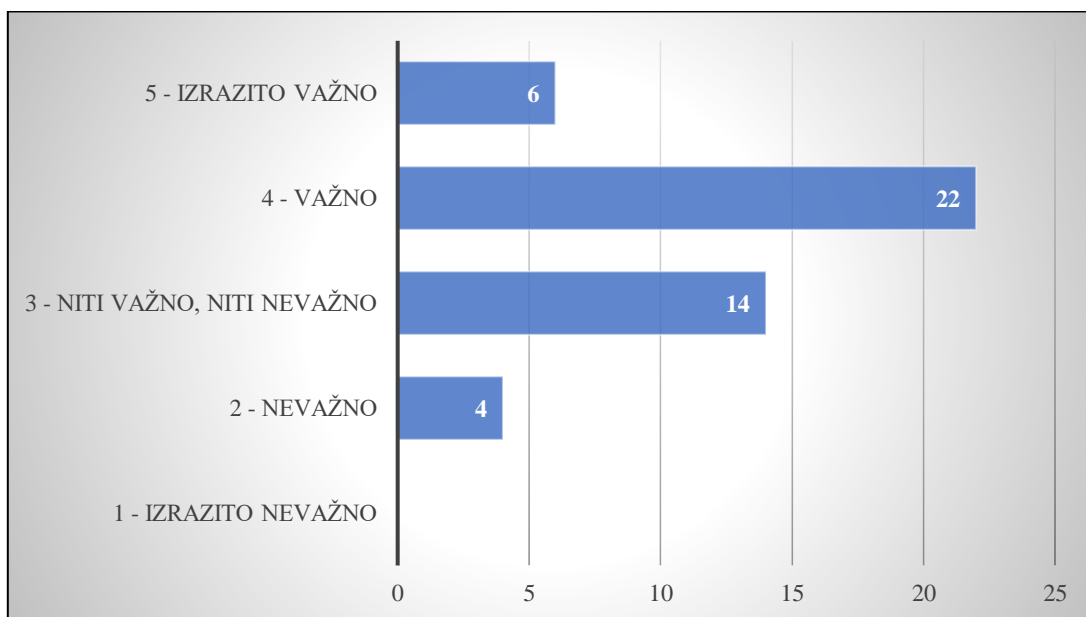
Izvor: vlastita izrada autora

Tablica 8 prikazuje distribuciju i broj kampova ovisno o godinama poslovanja. Na temelju prikazanih podataka vidljivo je kako najveći broj istraživanih kampova posluje između dvije i pet godina (39%) te manje od dvije godine (26%). Potom slijede kampovi sa poslovanje u rasponu od šest do deset godina (24%), a najmanji postotak istraživanih kampova (samo 11%) posluje deset godina ili više. Na temelju dobivenih rezultata vidljivo je kako se poslovanje kampova na području Republike Hrvatske intenziviralo tek posljednjih desetak godina. Samo pet istraživanih kampova posluje više od deset godina. Podatke o duljini poslovanja svakako je potrebno redovito pratiti kako bi se utvrdio postotak novootvorenih kampova tijekom narednih godina.

Drugi dio anketnog upitnika odnosi se na specifičnosti ekološki odgovornog poslovanju kampova na području Republike Hrvatske kao održivog načina poslovanja. Drugi dio ankete sastoji se od ukupno osam pitanja vezanih uz poslovanje kampa na ekološki održiv način, upotrebu ekološki održivih mjera u redovnom poslovanju kampova te educiranost zaposlenika i posjetitelja o ekološki odgovornom poslovanju. Također, u ovom dijelu upitnika prikupljeni su podaci o mišljenju ispitanika sa određenim tvrdnjama koje se odnose na brigu o okolišu i ekološkoj odgovornosti. U nastavku rada prikazat će se analiza i interpretacija rezultata istraživanja koji se odnose na ekološki odgovorno poslovanje 46 kampova na području Republike Hrvatske uključenih u istraživanje. Nakon analize rezultata slijedi rasprava vezana uz provedeno istraživanje te preporuke za buduće provođenje ekološki održivih mjera u kampovima na području Hrvatske. U drugom dijelu anketnog upitnika ispitanici su odgovarali sa da ili ne te ocjenjivanjem ili slaganjem sa navedenim tvrdnjama. Osmo i deveto pitanje

anketnog upitnika ispitanici su ocjenjivali sa ocjenama od 1 do pet, ovisno o stupnju slaganja sa navedenom tvrdnjom. Ocjenom 1 ispitanici su označavali tvrdnju koja za njih nema nikakvu značajnu važnost, a ocjenom 5 tvrdnje koja je potpuno važna za njih. Osmo pitanje odnosilo se na važnost ispitanika o brizi za okoliš, a rezultati istraživanja će se prikazati uz pomoć sljedećeg grafikona.

Grafikon 7. Struktura ispitanika prema važnosti o brizi za okoliš

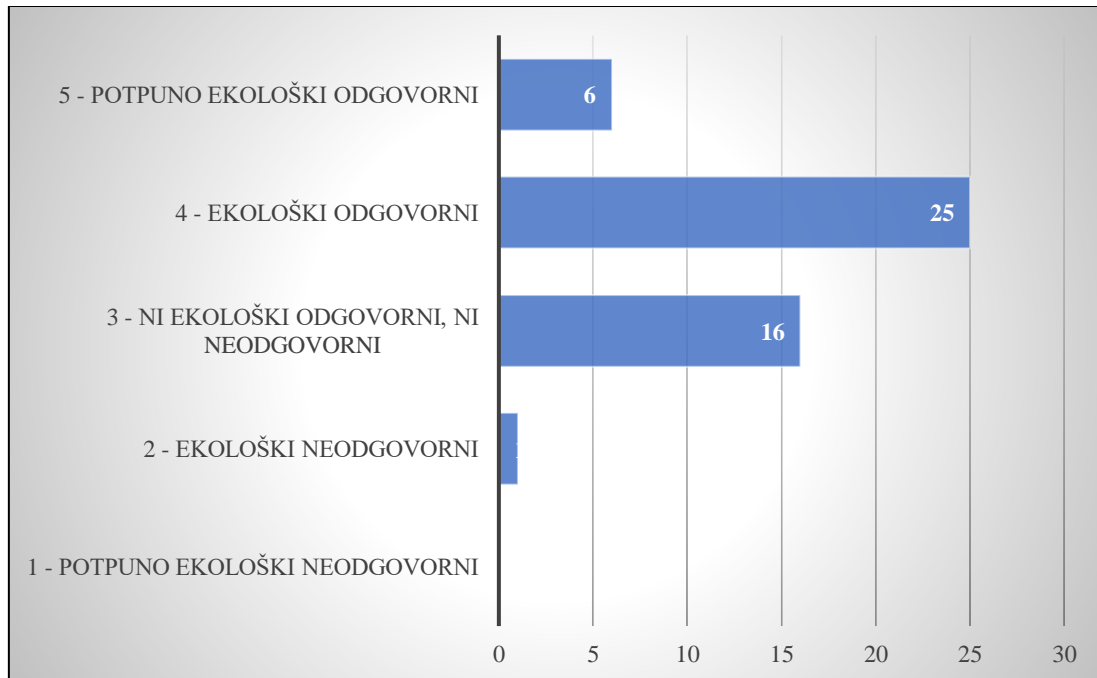
Izvor: vlastita izrada autora

Na temelju dobivenih i prikazanih rezultata istraživanja vezanog uz važnost o brizi za okoliš, može se primijetiti kako je za veliku većinu ispitanika (ukupno 28 ispitanika) briga za okoliš važna ili izrazito važna. Nadalje, ukupno 14 ispitanika odgovorilo je neutralno na navedeno pitanje, odnosno briga za okoliš nije im važna, ali ni nevažna. Samo 4 ispitanika (8,6%) odgovorilo je da im je briga za okoliš nevažna. Zanimljivo je primijetiti kako nijedan ispitanik ne smatra brigu za okoliš izrazito nevažnom. Sukladno prikazanim rezultatima, 60% ispitanika izjavilo je da im je briga za okoliš poprilično važna što je vrlo važno za ekološko unaprjeđenje kampova na području Republike Hrvatske što, posljedično, utječe i na održivost poslovanja i privlačenje novih posjetitelja koji postaju sve više ekološki osviješteni.

Na iduće pitanje ispitanici su, također, odgovarali ocjenjivanjem od jedan do pet, ovisno o stupnju slaganja sa navedenom tvrdnjom. Pitanje se odnosilo na zaposlenike i njihovu ekološku odgovornost. Naime, kako bi kamp mogao poslovati na ekološki održiv način, vrlo je važno da svi njegovi zaposlenici budu uključeni u ekološku osviještenost, odnosno da im je briga za okoliš također vrlo važna. Ekološki odgovorni zaposlenici izravno ili neizravno utječu na posjetitelje koji, potom, tijekom svog boravka u kampu primjenjuju načela ekološke

odgovornosti (vode brigu o uštedi električne energije i vode, odlažu otpad u za to primjerene kontejnere, koriste samo reciklirane materijale i sl.). Odgovori ispitanika na navedeno pitanje prikazat će se uz pomoć Grafikona 8.

Grafikon 8. Struktura ekološke odgovornosti zaposlenika

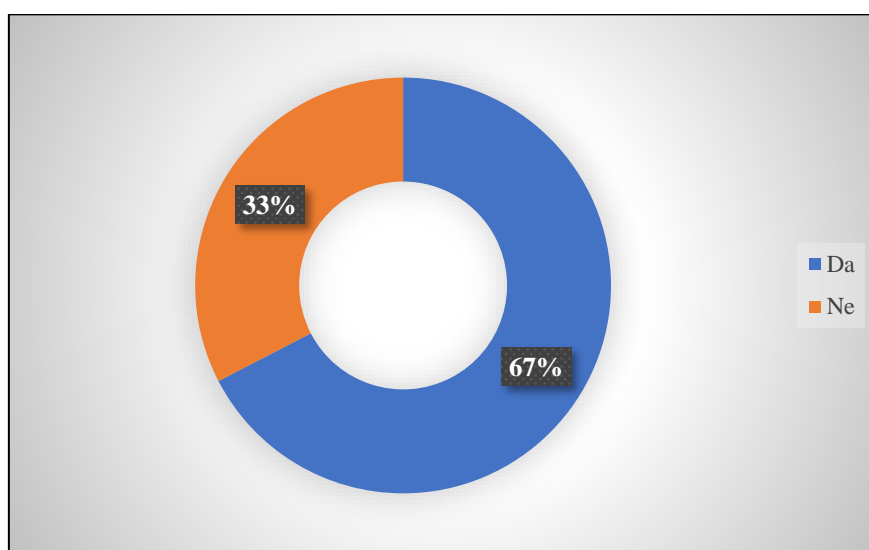

Izvor: vlastita izrada autora

Rezultati prikazani uz pomoć prethodnog grafikona ukazuju na to da velik broj ispitanika (voditelja kampova) smatraju da su zaposlenici kampa ekološki odgovorni. Ukupno 31 ispitanik (67%) smatra da su zaposlenici kampa ekološki, odnosno izrazito ekološki odgovorni. Nadalje, 16 ispitanika smatra da njihovi zaposlenici u kampu nisu ni ekološki odgovorni, ne ekološki neodgovorni, a samo 1 ispitanik smatra da su zaposlenici kampa ekološki neodgovorni. Nijedan ispitanik ne smatra da su zaposlenici kampa potpuno ekološki neodgovorni, što je izrazito važno za održivost poslovanja kampa.

Na idućih nekoliko pitanja anketnog istraživanja ispitanici su odgovarali sa da ili ne, ovisno o mišljenju voditelja kampova vezanima uz postavljene upite. Pitanjima se pokušalo doznati da li kamp provodi edukaciju zaposlenika vezanu uz praktičnu primjenu ekološke odgovornosti, da li je kamp prema mišljenju ispitanika ekološki odgovoran, posjeduje li kamp neki od ekoloških certifikata te da li ispitanici smatraju da je ekološki odgovorno poslovanje važno za održivost poslovanja kampa. Prema istraživanju, većina ispitanika smatra da je njihov kamp ekološki odgovoran, a manji broj ispitanika ipak smatra da kamp to još uvijek nije (Grafikon 9).

Grafikon 9. Ekološka odgovornost kampa

Izvor: vlastita izrada autora

Kao što je vidljivo iz prethodnog grafikona, 31 ispitanik (67%) smatra da njihov kamp posluje na ekološki odgovoran način, a njih 13 (33%) smatra da u njihovom kampu ekološka odgovornost još uvijek nije u primjeni. Iako navedeni rezultati upućuju na pozitivan trend ekološke održivosti poslovanja kampova na području Republike Hrvatske, navedenu informaciju potrebno je uzimati sa određenom dozom zadržke obzirom da mišljenje ispitanika ne znači nužno da se ekološka odgovornost provodi i u praksi. Isto tako, 13 ispitanika koji su odgovorili da kamp ne posluje na ekološki odgovoran način ne znači da se navedeni koncept ne primjenjuje u nekim segmentima poslovanja. Prvenstveno je važno osvijestiti voditelje kampova i zaposlenike o važnosti primjene koncepta ekološke odgovornosti i edukacije zaposlenika te posjetitelja. Sukladno navedenome, iduće pitanje odnosilo se na provođenje edukacije zaposlenika o ekološki odgovornom ponašanju, a rezultati istraživanja prikazat će se uz pomoć sljedeće tablice.

Tablica 9. Provođenje edukacije zaposlenika o ekološkoj odgovornosti

	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
Da	16	35%
Ne	30	65%

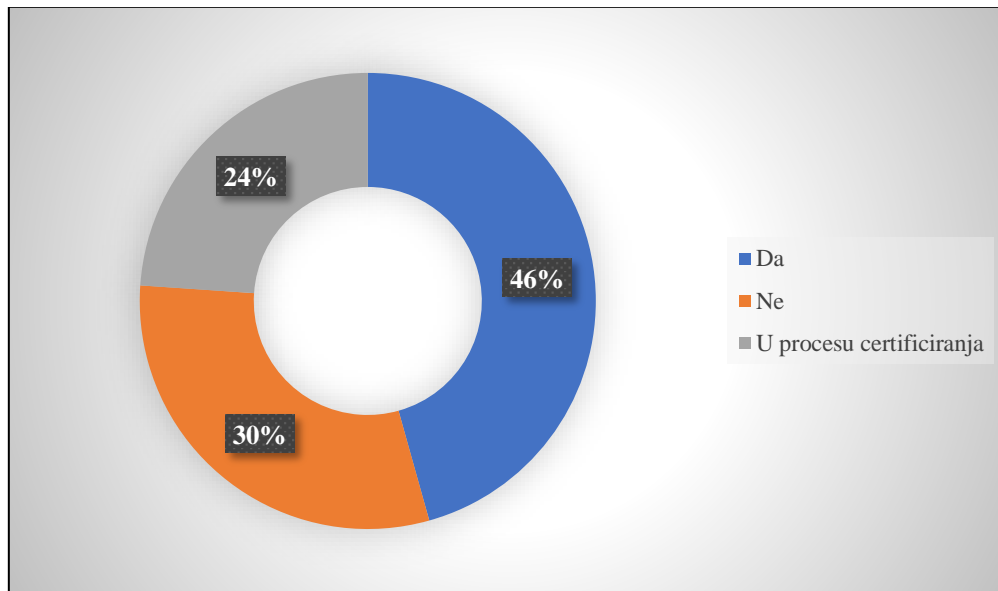
Izvor: vlastita izrada autora

Iako je većina ispitanika odgovorila kako smatra da njihov kamp posluje na ekološki odgovoran i održiv način, prema podacima prikupljenima i prikazanima uz pomoć prethodne tablice, veliki postotak ispitanika (čak 65%) odgovorilo je da kamp još uvijek ne provodi edukacije zaposlenika o navedenom konceptu poslovanja. Ovakvi rezultati istraživanja poprilično su zabrinjavajući obzirom da ekološki odgovorno poslovanje kampa započinje od

voditelja kampova i njihovih zaposlenika. Iz tog razloga vrlo je važna redovna i učinkovita edukacija zaposlenika jer upravo su zaposlenici ključ primjene ovog koncepta jer oni svojim ponašanjem utječu direktno na ponašanje gostiju tijekom njihovog boravka u kampu. Navedene rezultate moguće je povezati sa anketnim pitanjem koje se odnosilo na ekološku odgovornost zaposlenika prema mišljenju voditelja kampova. Naime, velika većina ispitanika smatra da su njihovi zaposlenici ekološki odgovorni, međutim, navedeno ne znači da nije potrebno redovito provoditi stručne edukacije zaposlenika. Kao i u većini sektora poslovanja, tako i u sektoru ekološke održivosti, svakodnevno se pojavljuju novi oblici i metode koje omogućuju ekološku odgovornost. Također, tehnologije koje omogućuju značajne uštede svakodnevno se mijenjaju i unapređuju o čemu je potrebno educirati sve zaposlenike.

Dvanaesto pitanje anketnog upitnika odnosilo se na posjedovanje ekološkog certifikata. Posjedovanje eko certifikata danas je vrlo važno suvremenim, ekološki osviještenim posjetiteljima. Oni označavaju da kamp posluje vođen predanošću održivim praksama poslovanja te pruža proizvode i usluge visokih kvaliteta koji se temelje na prirodnim resursima i materijalima te ekološki uzgojenim, domaćim namirnicama. Rezultati istraživanja prikazat će se uz pomoć Grafikona 10.

Grafikon 10. Posjedovanje eko certifikata

Izvor: vlastita izrada autora

Kao što je vidljivo iz prethodnog grafikona, gotovo polovica istraživanih kampova (46%) posjeduje eko certifikat, a njim 24% trenutno se nalazi u procesu dobivanja eko certifikata. Pozitivno je da manji dio istraživanih kampova, njih 14 (30%) još uvijek ne posjeduje ekološki certifikat. Navedeni rezultati upućuju na važnost posjedovanja službene oznake ekološke

odgovornosti čime kampovi dokazuju svoju predanost zaštiti okoliša te, samim time, stječu povjerenje posjetitelja.

Nadalje, idućim pitanjem pokušalo se doznati da li ispitanici (voditelji kampova) smatraju da je ekološka odgovornost kampova i briga za okoliš važna za održivost poslovanja. Rezultati istraživanja prikazat će se uz pomoć sljedeće tablice.

Tablica 10. Važnost ekološke odgovornosti za održivost poslovanja

	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
Da	34	74%
Ne	12	26%

Izvor: vlastita izrada autora

Prema mišljenju ispitanika, njih čak 34 (74%) smatra da je ekološki odgovorno poslovanje važno za održivost poslovanja, a samo njih 12 (26%) ne slaže se sa navedenom tvrdnjom. Ovakva pozitivna mišljenja ispitanika upućuju na njihovu svjesnost o važnosti ekološki odgovornog i održivog poslovanja, odnosno na povezivanje dva navedena koncepta koji su zapravo međusobno neodvojivi. Drugim riječima, brojna suvremena istraživanja ukazuju na to da održive i ekološki odgovorne inicijative poduzeća diljem svijeta, a samim time i turističkih objekata utječu na poboljšanje financijske uspješnosti, privlačenje novih posjetitelja te pozitivno utječu na lokalnu zajednicu u kojoj djeluju. Također, turistički kampovi diljem Hrvatske danas se sve više okreću održivim i ekološkim održivim načinima poslovanja u cilju poboljšanja svojeg ugleda, ispunjenja očekivanja sve zahtjevnijih očekivanja posjetitelja te razvijanja novih prilika za rast i razvoj. Kako je navedeno, većina ispitanika odnosno voditelja kampova na području Hrvatske vidi ekološku odgovornost kao dio poslovne održivosti što ukazuje na pozitivan trend razvoja trenutnih, ali i budućih kamping trendova.

Posljednja dva pitanja anketnog upitnika koja je poslana ispitanicima odabranih kampova na području Republike Hrvatske odnosila su se ocjenjivanje slaganje ispitanika sa navedenim tvrdnjama. Tvrdnje vezane uz ekološku odgovornost poslovanja kampa ispitanicima su ponuđena u tablicama, a na slaganje sa tvrdnjama odgovarali su odabirom ocjene od jedan do pet, ovisno o stupnju slaganja sa svakom pojedinom tvrdnjom. Ispitanici su na svaku tvrdnju mogli odgovoriti odabirom samo jedne ocjene. Na četrnaesto pitanje anketnog upitnika ispitanici su odgovarali na slaganje sa tvrdnjom vezanom uz upotrebu ponuđenih ekoloških mjera u svakodnevnom poslovanju kampa. Pitanje se sastoji od šest navedenih ekoloških mjera, a potrebno je bilo ocijeniti stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom. Uz pomoć sljedeće tablice prikazat će se stupanj slaganja sa tvrdnjom vezanom uz vođenje brige o potrošnji električne energije u kampu.

Tablica 11. Briga o potrošnji električne energije

Broj ispitanika	
Nikada	0
Uglavnom nikada	3
Ponekad	10
Uglavnom da	17
Uvijek	16

Izvor: vlastita izrada autora

Na pitanje u kojoj mjeri se u svakodnevnom poslovanju kampa vodi briga o potrošnji električne energije, ispitanici su u velikoj mjeri (72%) odgovorili da uglavnom ili uvijek vode brigu. Samo deset ispitanika ponekad vode brigu, a njih 3 uglavnom nikada ne vodi brigu o potrošnji električne energije. Nijedan ispitanik nije odgovorio da nikada ne vode brigu o potrošnji električne energije.

Tablica 12. Odvajanje otpada

Broj ispitanika	
Nikada	1
Uglavnom nikada	7
Ponekad	11
Uglavnom da	18
Uvijek	9

Izvor: vlastita izrada autora

Prema podacima prikazanima uz pomoć Tablice 12, kampovi uglavnom vode brigu o odvajanju otpada – uglavnom da ili uvijek (59%). Međutim, vidljivo je kako još uvijek velik broj kampova nikada ili uglavnom nikada ne koristi odvajanje otpada kao mjeru ekološke odgovornosti.

Tablica 13. Upotreba ekoloških sredstava za čišćenje

Broj ispitanika	
Nikada	12
Uglavnom nikada	6
Ponekad	14
Uglavnom da	10
Uvijek	4

Izvor: vlastita izrada autora

Treća tvrdnja odnosi se na slaganje ispitanika sa tvrdnjom u kojoj mjeri koriste ekološka sredstva za čišćenje prostorija kampova. Velik broj kampova (gotovo 40%) nikada ili uglavnom nikada ne koriste ekološka sredstva za čišćenje. Manji broj kampova (30%) uvijek ili uglavnom koriste navedena sredstva, a 14 ispitanika (30%) odgovorilo je kako eko sredstva za čišćenje koriste ponekad.

Tablica 14. Upotreba pročišćivača za vodu

Broj ispitanika	
Nikada	12
Uglavnom nikada	14
Ponekad	8
Uglavnom da	9
Uvijek	3

Izvor: vlastita izrada autora

Nadalje, prema odgovorima ispitanika vezanima uz četvrtu tvrdnju, u kojoj mjeri kampovi koriste pročišćivače vode u kampovima, najveća većina ispitanika (56%) odgovorila je da se u kampovima nikada ili uglavnom nikada ne koriste pročišćivači vode, 8 ispitanika odgovorilo je da kampovi ponekad koriste pročišćivače vode, a samo njih 12 (26%) odgovorilo je da uglavnom ili uvijek koriste pročišćivače za vodu u redovnom poslovanju kampa. Petom tvrdnjom pokušalo se doznati u kojoj mjeri istraživani kampovi kao oblik mjere ekološki odgovornog i održivog poslovanja, koriste solarne panele za vlastitu proizvodnju električne energije, a rezultati će se prikazati uz pomoć Tablice 15.

Tablica 15. Upotreba solarnih panela

Broj ispitanika	
Nikada	2
Uglavnom nikada	4
Ponekad	19
Uglavnom da	19
Uvijek	12

Izvor: vlastita izrada autora

Na pitanje u kojoj mjeri upotrebljavaju solarne panele kao oblik ekološki održivog poslovanja, velik broj ispitanika (njih čak 67%) odgovorilo je kako upotrebljavaju ovaj održivi oblik proizvodnje električne energije za vlastite potrebe tijekom redovnog poslovanja kampa. Samo 13% kampova uglavnom ili nikada ne koriste solarne panele, a njih 41% ponekad. Ovako visoku pozitivnu distribuciju kampova koji upotrebljavaju obnovljive izvore energije u obliku solarnih panela moguće je, djelomično, objasniti državnim poticajima za ugradnju solarnih panela omogućenima od strane nacionalnih i lokalnih institucija te Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. Posljednja tvrdnja odnosila se na provođenje edukacija zaposlenika i posjetitelja vezanih uz ekološki odgovorno ponašanje u svakodnevnom radu te tijekom boravka posjetitelja.

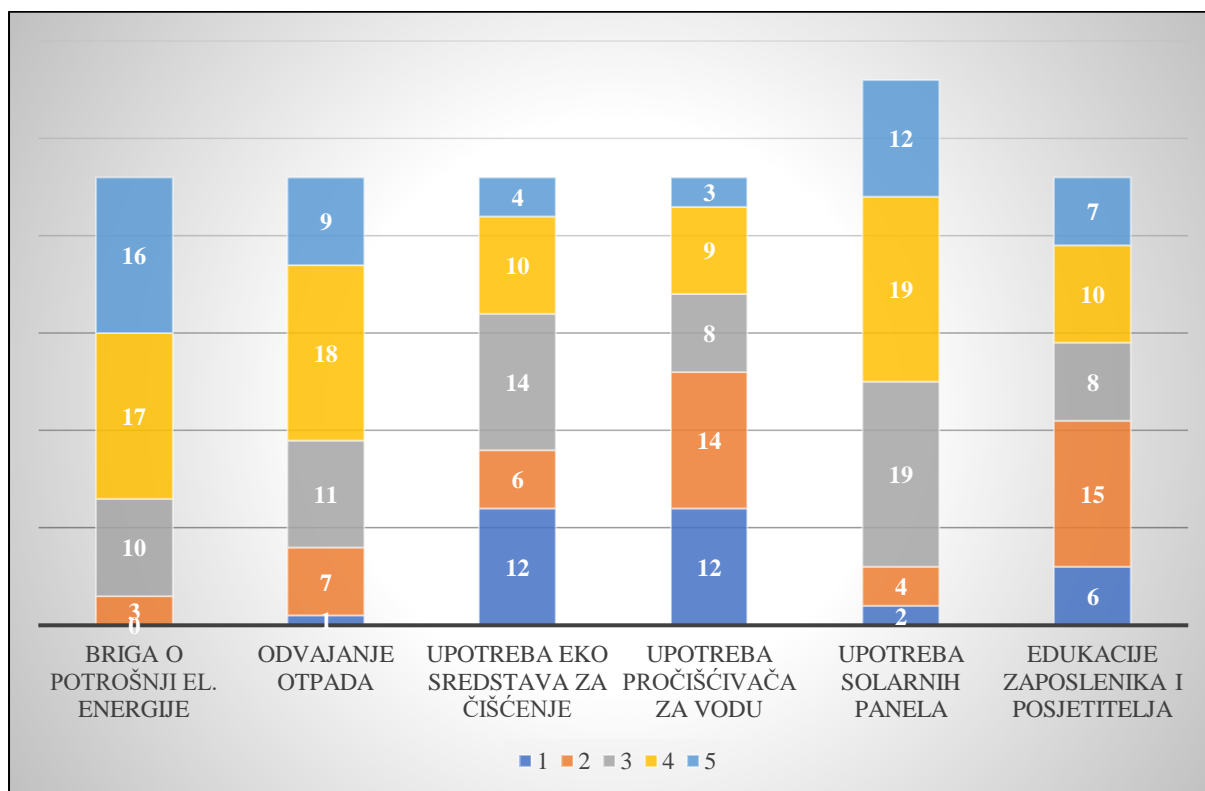
Tablica 16. Provođenje edukacija zaposlenika i posjetitelja

Broj ispitanika	
Nikada	6
Uglavnom nikada	15
Ponekad	8
Uglavnom da	10
Uvijek	7

Izvor: vlastita izrada autora

Rezultati navedene tvrdnje mogu se povezati sa anketnim pitanjem vezanim uz provođenje edukacije zaposlenika (11. pitanje) te je vidljiva jasna korelacija u negativnom trendu edukacije. Na navedenu tvrdnju, 21 ispitanik odgovorio je kako nikada ili uglavnom nikada ne provode edukacije zaposlenika i posjetitelja vezane uz ekološki odgovorno i održivo poslovanje, što čini još uvijek veliki postotak (46%). Samo 17 kampova (37%) redovito provodi edukacije, a njih 8 (17%) ponekad, ovisno o potrebama i financijskim mogućnostima.

Grafikon 11. Distribucija odgovora ispitanika o upotrebi ekološki održivih mjera

Izvor: vlastita izrada autora

Kao što je vidljivo na prethodnom grafikonu, istraživani kampovi u određenoj mjeri uglavnom koriste velik broj ekološki održivih mjera u redovnom poslovanju kampova. Kako je i prikazano, najviše kampova uglavnom vode redovitu brigu o potrošnji električne energije, odvajaju i recikliraju otpad te koriste solarne panele za proizvodnju električne energije za vlastite potrebe. S druge strane, kampovi najmanje koriste i upotrebljavaju ekološka sredstva

za čišćenje prostorija kampova te pročišćivače za vodu. Također, vrlo je zabrinjavajuća činjenica da još uvijek velik broj kampova rijetko ili gotovo nikad ne organizira i provodi edukacije zaposlenika i posjetitelja.

Posljednje pitanje anketnog upitnika također je uključivalo tvrdnje na koje su ispitanici istraživanja odgovarali ocjenjivanjem ocjenama od jedan (uopće se ne slažem) do pet (u potpunosti se slažem), ovisno o slaganju sa navedenim tvrdnjama. Tvrdnje su se odnosile na ekološki odgovorno poslovanje kampa te eventualne potencijalne koristi ovog koncepta u smislu održivosti poslovanja kampa. Pitanje, isto tako, uključuje šest tvrdnji, a rezultati istraživanja prikazat će se u nastavku rada. Prvom tvrdnjom pokušalo se doznati da li ispitanici smatraju da ekološki odgovoran način poslovanja utječe na financijske uštede kampa (Tablica 17).

Tablica 17. Utjecaj ekološki odgovornog poslovanja na uštede

Broj ispitanika	
Uopće se ne slažem	1
Ne slažem se	3
Niti se slažem, niti se ne slažem	8
Slažem se	24
U potpunosti se slažem	10

Izvor: vlastita izrada autora

Kao što je vidljivo iz prethodne tablice, prema mišljenju većine ispitanika (74%), ekološki način poslovanja utječe na financijske uštede kampa. Vrlo mali broj ispitanika, njih 4 (9%) ne slaže se ili se uopće ne slaže sa navedenom tvrdnjom. Osam ispitanika odgovorilo je indiferentno na navedenu tvrdnju. Druga tvrdnja odnosila se na pozitivan utjecaj ekološke odgovornosti na poslovanje kampa, odnosno na povećanje broja posjetitelja kampa.

Tablica 18. Pozitivan utjecaj ekološke odgovornosti na poslovanje

Broj ispitanika	
Uopće se ne slažem	2
Ne slažem se	5
Niti se slažem, niti se ne slažem	11
Slažem se	18
U potpunosti se slažem	10

Izvor: vlastita izrada autora

Sukladno odgovorima ispitanika prikazanim u Tablici 18, 60% ispitanika (njih ukupno 28) smatra da ekološka odgovornost kampa utječe pozitivno na poslovanje, a njih 15% (7 ispitanika) ne slaže se sa navedenom tvrdnjom. Ukupno 11 ispitanika nije bilo sigurno u svoj odgovor na navedenu tvrdnju. Može se zaključiti da većina istraživanih kampova na području Republike Hrvatske ima uglavnom pozitivno mišljenje prema konceptu ekološke održivosti te

shvaća njegove prednosti za dugoročno poslovanje. Nadalje, trećom tvrdnjom pokušalo se doznati u kojoj se mjeri ispitanici slažu da ekološka odgovornost kampova pozitivno utječe na posjetitelje i razvoj lokalne zajednice (Tablica 19).

Tablica 19. Pozitivan utjecaj ekološke odgovornost na posjetitelje i lokalnu zajednicu

Broj ispitanika	
Uopće se ne slažem	0
Ne slažem se	3
Niti se slažem, niti se ne slažem	12
Slažem se	17
U potpunosti se slažem	14

Izvor: vlastita izrada autora

Prema mišljenju ispitanika, ekološka odgovornost utječe pozitivno na posjetitelje kampa, ali i na razvoj lokalne zajednice. Čak 67% ispitanika svjesno je važnosti ekološke održivosti na posjetitelje i lokalno stanovništvo jer, upravo ovakav način poslovanja, potiče posjetitelje na vođenje brige o zaštiti okoliša te potiče lokalno stanovništvo na daljnji razvoj ekološke odgovornosti, ali i na uzgajanje domaćih proizvoda i namirnica koji se potom koriste u pripremi hrane za posjetitelje kampa. Sukladno prikupljenim odgovorima ispitanika na iduću tvrdnju, većina njih smatra da ekološka odgovornost kampa ne utječe pozitivno na održivost poslovanja (Tablica 20).

Tablica 20. Negativan utjecaj ekološke odgovornosti na održivost poslovanja

Broj ispitanika	
Uopće se ne slažem	10
Ne slažem se	26
Niti se slažem, niti se ne slažem	6
Slažem se	2
U potpunosti se slažem	2

Izvor: vlastita izrada autora

Kao što je vidljivo iz prikazanih rezultata istraživanja na navedenu tvrdnju, najveći broj ispitanika (78%) ne smatra da ekološka odgovornost kampa ima negativan utjecaj na održivost poslovanja. Samo četiri ispitanika (8%) odgovorilo je da se slaže sa negativnim utjecajem ekološke odgovornosti. Šest ispitanika bilo je indiferentno na navedenu tvrdnju. Ovakvi rezultati istraživanja ukazuju da su ispitanici istraživanja (voditelji kampova) itekako svjesni važnosti ekološke održivosti, odnosno ne smatraju da ona ima negativan utjecaj na poslovanje kampa. Upravo je ovakva pozitivna svjesnost važna za budući razvoj kamping turizma na području Republike Hrvatske. Peta tvrdnja odnosila se na potporu lokalne zajednice i države u smislu poticanja ekološke održivosti poslovanja kampova. Naime, kako bi navedeni koncept u

potpunosti mogao zaživjeti u svim segmentima poslovanja, pa tako i u poslovanju kampova, izrazito je važna potpora državnih i lokalnih vlasti te zajednice u kojoj kamp posluje.

Tablica 21. Potpora države i lokalne zajednice za ekološki odgovorno poslovanje

Broj ispitanika	
Uopće se ne slažem	7
Ne slažem se	17
Niti se slažem, niti se ne slažem	9
Slažem se	10
U potpunosti se slažem	3

Izvor: vlastita izrada autora

Prema mišljenju ispitanika, većina njih smatra da državne i lokalne vlasti još uvijek ne pružaju dovoljno potpore društveno odgovornom poslovanju kampova u Hrvatskoj. Ukupno 24 ispitanika (52%) ne slaže se sa navedenom tvrdnjom, a njih 13 (28%) ipak smatra da imaju podršku državnih i lokalnih vlasti za ekološki održivo poslovanje. Devet ispitanika nije bilo sigurno u svoju odgovor na navedenu tvrdnju. Ovakav trend svakako ima negativan utjecaj na daljnji razvoj ekološki odgovornih i održivih kampova na području Republike Hrvatske jer, bez određenih razina potpore, budućnost navedenog koncepta i dalje je neizvjesna. Kako bi se ovakav negativan trend promijenio, potrebno je redovito provoditi suradnju između voditelja kampova te lokalnih i državnih vlasti, ali i edukaciju koja će pospješiti pozitivne promjene u smislu potpora, kako pravnih tako i financijskih. Posljednjim pitanjem pokušalo se utvrditi u kojoj mjeri ispitanici istraživanja smatraju da ekološka odgovornost poslovanja kampova pozitivno utječe na povećanje kvalitete kamping usluga. Rezultati istraživanja prikazat će se uz pomoć Tablice 22.

Tablica 22. Utjecaj ekološke odgovornosti na povećanje kvalitete usluga

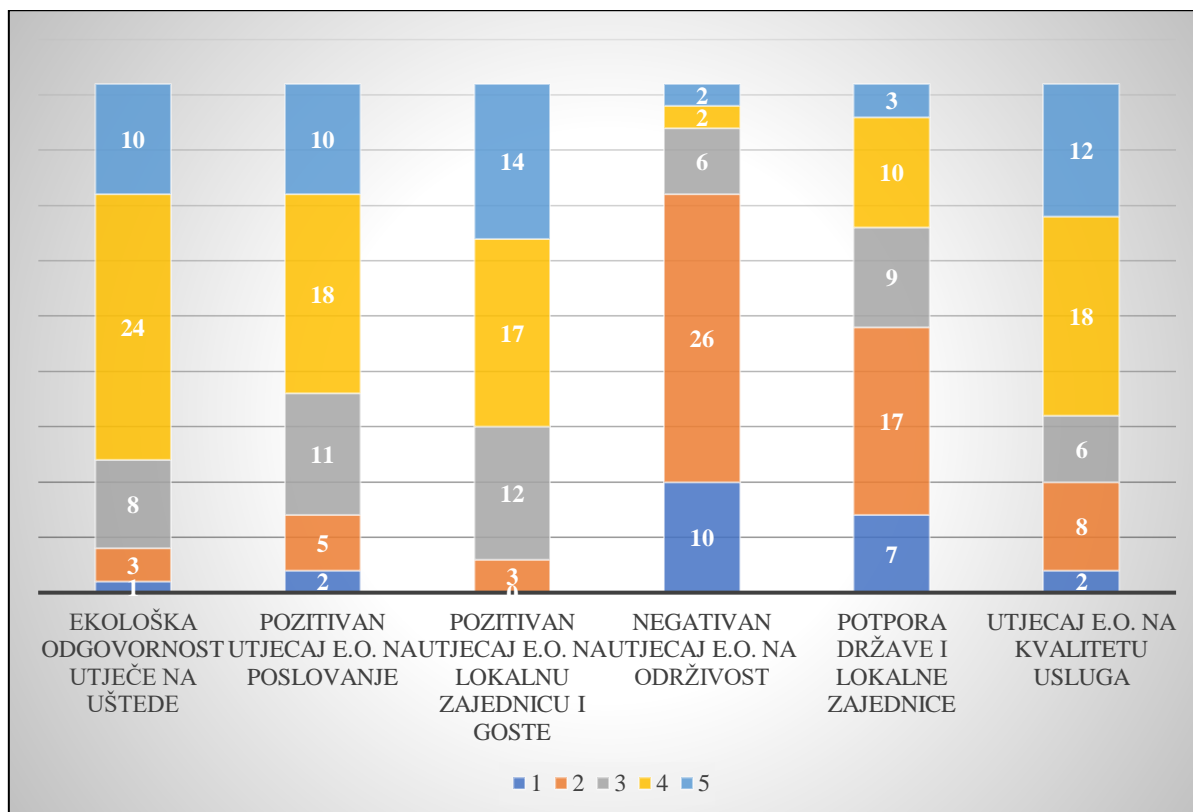
Broj ispitanika	
Uopće se ne slažem	2
Ne slažem se	8
Niti se slažem, niti se ne slažem	6
Slažem se	18
U potpunosti se slažem	12

Izvor: vlastita izrada autora

Kako je vidljivo iz prethodne tablice, većina ispitanika smatra da ekološki odgovorno poslovanje ima pozitivan utjecaj na povećanje kvalitete proizvoda i usluga u kampovima na području Hrvatske. Čak 30 ispitanika (65%) odgovorilo je kako se slaže sa navedenom tvrdnjom, a njih 10 (22%) ne smatra da ovakav održivi način poslovanja ima pozitivan utjecaj na povećanje razine kvalitete usluga koje kampovi omogućavaju svojim gostima. Šest ispitanika (13%) nije bilo sigurno u odgovor na navedenu tvrdnju. Svakako je pozitivno da

voditelji kampova gledaju na ekološku odgovornost kao na pozitivan trend u smislu razine kvalitete usluga kampova. Drugim riječima, prema mišljenju ispitanika, kampovi koji posluju na ekološki odgovoran i održiv način, povećali su kvalitetu svojih proizvoda i usluga što je izrazito važno, kako za posjetitelje kampa tako i za lokalnu zajednicu u cjelini.

Grafikon 12. Distribucija odgovora ispitanika o stavovima prema ekološki odgovornom poslovanju

Izvor: vlastita izrada autora

Prema podacima prikazanim na prethodnom grafikonu, voditelji kampova u najvećoj mjeri imaju pozitivne stavove prema ekološki odgovornom kao održivom načinu poslovanja. Naime, ispitanici smatraju da koncept ekološke odgovornosti utječe na značajne financijske uštede kao i na povećane razine kvalitete usluga u kampovima. Također, ispitanici smatraju da ekološka odgovornost ima pozitivan utjecaj na lokalnu zajednicu i posjetitelje kampova. S druge strane, većina ispitanika ne slaže se sa tvrdnjama da navedeni koncept negativno utječe na održivost poslovanja te da potpora lokalnih i državnih vlasti još uvijek nije primjerena.

4.3. Rasprava

Ekološka odgovornost kampova na području Hrvatske danas se smatra izuzetnom važnom za održivost poslovanja. Kako bi se istražilo trenutno stanje ekološke osviještenosti i provođenje održivih mjera u poslovanju, provedeno je anketno istraživanje ukupno 46 voditelja kampova na području Republike Hrvatske, većinom smještenih u Primorsko-goranskoj te

Splitsko-dalmatinskoj županiji. Manji dio istraživanih kampova nalazi se u kontinentalnom dijelu Hrvatske.

Anketni upitnik sadržava ukupno 15 pitanja podijeljenih u dvije skupine: opći dio (obrazovna, spolna i dobna struktura te smještaj kampa) te posebnog dijela koji se odnosio na ekološki odgovorno poslovanje i specifičnosti provođenja ekološki održivih mjera u kampovima Hrvatske. Kao što je prikazano u prethodnom poglavlju rada, analizi i interpretaciji rezultata provedenog istraživanja, većina ispitanika (voditelja kampova) bili su muškarci, starosne dobi od 40 do 49 godina sa prevladavajućim visokom i višom stručnom spremom. Nadalje, većina istraživanih kampova (čak 74%) smješteno je na jadranskoj obali, a manji dio (26%) u kontinentalnom dijelu (Karlovačka te Požeško-slavonska županija). Istraživani kampovi u najvećoj mjeri kategorizirani su sa dvije ili tri zvjezdice sa ukupnim brojem zaposlenika od 31 do 50. Također, većina kampova posluje manje od dvije, odnosno između dvije o pet godina.

Prema rezultatima prikupljenima u posebnom dijelu anketnog upitnika koji se odnosio na ekološki odgovorno poslovanje i ekološku osviještenost, za većinu ispitanika (njih 22) važna je briga za okoliš, a njih ukupno 25 (54%) smatra da su zaposlenici kampa ekološki odgovorni. Nadalje, čak 67% ispitanika (voditelja kampova) smatra da njihov kamp posluje na ekološki odgovoran način. Prema podacima prikupljenima uz pomoć anketnog upitnika, većina kampova na području Republike Hrvatske (njih ukupno 30) još uvijek ne provodi redovne edukacije zaposlenika vezane uz ekološku odgovornost i održivost poslovanja, što je poprilično zabrinjavajuće s obzirom da je velika većina istraživanih kampova klasificirana kao ekološki odgovorna. Drugim riječima, čak 46% kampova posjeduje neki od ekoloških certifikata, a 24% kampova trenutno je u procesu dobivanja certifikata. Isto tako, vrlo velik broj ispitanika (njih 74%) smatra da je ekološka odgovornost važna za održivost poslovanja kampova. Također, istraživanjem se pokušalo doznati u kojoj mjeri i koje ekološki odgovorne i održive mjere upotrebljavaju istraživani kampovi te koji su stavovi ispitanika o ekološki odgovornom poslovanju. Istraživanje je pokazalo da većina kampova na području Hrvatske u svom redovnom poslovanju upotrebljava, u većoj ili manjoj mjeri, ekološki odgovorne mjere. Prije svega, mjere se uglavnom odnose na vođenje brige o potrošnji električne energije, odvajanje otpada u zasebne kontejnere (papir, plastika, staklo, bio otpad i dr.) te upotrebu solarnih panela za proizvodnju električne energije za vlastite potrebe kampa. U nešto manjoj mjeri, prema odgovorima ispitanika, kampovi upotrebljavaju ekološka sredstva za čišćenje kampova te pročišćivače za vodu. Isto tako, vrlo mali broj kampova provodi redovne edukacije zaposlenika

i posjetitelja o ekološki odgovornom poslovanju. Nadalje, većina istraživanih kampova svjesno je važnosti ekološke odgovornosti te smatra da ona ima značajan utjecaj na financijske uštede, kao i pozitivan utjecaj na poslovanjem kampa te na lokalnu zajednicu i posjetitelje kampa. Isto tako, čak 65% ispitanika smatra da koncept ekološke održivosti utječe na povećanje kvalitete proizvoda i usluga u kampovima. S druge strane, prema istraživanju, velik broj ispitanika ne slaže se sa tvrdnjom da ekološka odgovornost negativno utječe na održivost poslovanja te smatra da potpora državnih i lokalnih vlasti i institucija još uvijek nije na dostatnim razinama.

Kamping turizam od izrazite je važnosti za razvoj hrvatske turističke ponude koji utječe na produljenje turističke sezone te, posljedično, na gospodarski razvoj Hrvatske. Primjena ekološki odgovornih i održivih mjera važna je za očuvanje okoliša, povećanje poslovne uspješnosti te za financijske uštede. Podaci prikupljeni provedenim istraživanjem ukazuju na veliku svijest voditelja kampova i njihovih zaposlenika o brizi za okoliš o važnosti ekološki odgovornog poslovanja. Međutim, još uvijek nedostaju dostatne i redovne edukacije zaposlenika i posjetitelja o provođenju navedenog koncepta u kampovima. Također, državne i lokalne vlasti ne pružaju dovoljno podrške (pravne, financijske, administrativne i sl.) kampovima u provođenju održivih mjera. Praćenje i izrada ekoloških standarda na državnoj razini vrlo je važno za buduće mjere ekološke odgovornosti. Iz tog razloga, vrlo je važna suradnja između pojedinih kampova te kampova i državnih vlasti u svrhu postizanja učinkovitosti budućih održivih mjera. Isto tako, kao preporuku za budući razvoj ekološki odgovornog poslovanja kampova, potrebno je educirati zaposlenike i javnost o važnosti navedenih mjera, ostvarivati suradnju sa lokalnim poduzetnicima i obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima te stručnjacima iz područja zaštite okoliša.

Zaključak

Održivi razvoj, u širem smislu, predstavlja proces čiji je cilj stvaranje dobrobiti za ljude i ekonomski razvoj uz istovremeno osiguravanje ravnoteže ekoloških sustava. Drugim riječima, održivi razvoj obično se opisuje kao postupak pronalaženja ravnoteže između ekologije, gospodarskog rasta i društva – tri međusobno ovisna područja u složenom sustavu koncepta. Međutim, važno je napomenuti da ni društvo ni gospodarstvo ne bi postojali bez raznolikosti ekoloških sustava.

Kamping turizam, kao selektivni oblik turizma, danas postaje sve popularniji oblik turizma za velik broj posjetitelja, kako u svijetu tako i na području Republike Hrvatske. Kamping turisti predstavljaju posjetitelje koji su željni aktivnog odmora sa svojim prijateljima i obiteljima, ekološki su osviješteni i odgovorni te im je briga za okoliš izrazito važna. Implementacija ekološke odgovornosti i održivog poslovanja u kampovima Hrvatske predstavlja složen i dugotrajan proces, a dobrobiti koje proizlaze iz koncepta ekološke odgovornosti ne uključuju samo dobrobiti za svaki pojedini kamp, već i njihove posjetitelje te cjelokupnu lokalnu zajednicu. Istraživanje o ekološki odgovornom poslovanju na uzorku od 46 kampova diljem Hrvatske ukazuje na značajnu osviještenost ispitanika (voditelja kampova) o važnosti primjene navedenog koncepta u poslovanju kampova. Također, većina njih smatra da posluju na ekološki odgovoran način. Velik broj kampova primjenjuje određene održive mjere, prije svega, vođenje brige o potrošnji električne energije, odvajanje otpada te upotrebu solarnih panela. U većini kampova još uvijek se ne upotrebljavaju ekološka sredstva za čišćenje kao ni pročišćivači vode. Također, istraživanja su ukazala da se u većini istraživanih kampova ne održavaju edukacije zaposlenika i posjetitelja, a podrška lokalnih i državnih vlasti nije na dostatnim razinama. Obzirom na navedeno, kako bi se ekološki odgovorno i održivo poslovanje kampova razvijalo i u budućnosti, potrebno je provoditi redovne edukacije svih uključenih te poticati suradnju između kampova, ali i suradnju između kampova i lokalnih/državnih institucija. Isto tako, važno je izgraditi nacionalni strateški plan i koncept razvoja ekološki odgovornih kampova na temelju pozitivnih primjera prakse te uz pomoć kvalificiranih stručnjaka.

Bibliografija

Knjige

1. Čorak, Sandra i Mikačić Vesna, ur. 2006. *Hrvatski turizam: plavo-bijelo-zeleno*. Zagreb: Institutu za turizam
2. Galičić, Vlado, Laškarin, Marina. 2016. *Principi i praksa turizma i hotelijerstva*. Opatija: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija
3. Kotler, Philip. 2009. *DOP: društveno odgovorno poslovanje, suvremena teorija i najbolja praksa*. Zagreb: Mate d.o.o.
4. Osmanagić Bedenik, Nidžara i sur. 2010. *Kontroling između profita i održivog razvoja*. Zagreb: M.E.P. d.o.o.
5. Renko, Sanda. 2018. The Concept of Sustainable Development. U *Sustainable Marketing Concept in European SMEs*, ur. Rudawska, E., 29-52. Bingley: Emerald Publishing
6. Sladoljev, Jerko. 1998. *Kamping turizam: priručnik za vlasnike i voditelje kampova*. Pula: C.A.S.H.
7. Udovičić, Božo. 2004. *Neodrživost održivog razvoja*. Zagreb: Kigen d.o.o.

Časopis

1. Gračan, Daniela i Birin, Ana. 2013. „The Implementation of Ecological Standards in Sustainable Development Offer of Croatian Camps“. *Tourism in Southern and Eastern Europe*, 13: 131-143. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2289378 (pristupljeno 15. ožujka 2023.)
2. Lorant, David. 2011. „Tourism ecology: towards the responsible, sustainable tourism future“. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 3 (3): 210-216. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/17554211111142176/full/html> (pristupljeno 15. veljače 2023.)
3. Mallikage, Shashini Tara, Perera, Privan, Newsome, David, Bandara, Rangika i Simpson, Greg. 2021. „Effects of Recreational Camping on the Environmental Values of National Parks in Sri Lanka“. *Tropical Life Sciences Research*, 32 (3): 119-145. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9132554/> (pristupljeno 19. veljače 2023.)
4. Meadowcroft, James. 2007. “National Sustainable Development Strategies: Features, Challenges and Reflexivity“. *European Environment*, 17: 152-163. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/eet.450> (pristupljeno 17. veljače 2023.)

5. Rudančić, Andreja. 2020. „Camping Tourism in the Role of Creating Competitiveness of the Croatian Tourism“. *Acta Economica et Turistica*, 6 (1-2): 25-40., <https://hrcak.srce.hr/clanak/396222> (pristupljeno 18. veljače 2023.)
6. Sunara, Živana, Jeličić, Sandra i Petrović, Martina. 2013. „Održivi turizam kao konkurentna prednost Republike Hrvatske“. *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 4 (1): 83-88., <https://hrcak.srce.hr/104887> (pristupljeno 15. veljače 2023.)
7. Wass, T., Verbruggen, A. i Wright, T. 2010. “University research for sustainable development: definition and characteristics explored”. *Journal of Cleaner Production*. 18 (7): 629-636. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652609003163> (pristupljeno 17. veljače 2023.)

Elektronički izvori

1. AspiringYouths. 2023. *Advantages and Disadvantages of Sustainable Development*. <https://aspiringyouths.com/advantages-disadvantages/sustainable-development/> (pristupljeno 16. veljače 2023.)
2. Campmap. 2022. *The benefits of becoming eco-friendly*. <https://www.campmap.com/blog/the-benefits-of-becoming-eco-friendly> (pristupljeno 20. veljače 2023.)
3. Collins, Dan. 2023. *Is Camping Good For The Environment?*. <https://www.campervantraveler.com/is-camping-good-for-the-environment/> (pristupljeno 20. veljače 2023.)
4. Ecocamping. 2023. <https://ecocamping.de/> (pristupljeno 20. veljače 2023.)
5. Ecobnb. 2020. *10 Best Eco-Camping in Europe*. <https://ecobnb.com/blog/2020/04/eco-camping-europe/> (pristupljeno 21. veljače 2023.)
6. Emas, Rachel. 2015. *The Concept of Sustainable Development: Definition and Defining Principles*. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5839GSDR%202015_SD_concept_definition_rev.pdf (pristupljeno 17. veljače 2023.)
7. European Commission. 2022. *EU Sustainable Development Strategy*. https://ec.europa.eu/environment/sustainable-development/strategy/index_en.htm (pristupljeno 17. veljače 2023.)
8. Green still water. 2023. *What is a green business?*. <https://www.greenstillwater.org/what> (pristupljeno 16. veljače 2023.)

9. Hrvatska2030. 2023. *Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine.* <https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2021/02/Nacionalna-razvojna-strategija-RH-do-2030.-godine.pdf> (pristupljeno 17. veljače 2023.)
10. Hrvatska turistička zajednica. 2022. *Kamping turizam Hrvatske – izdanje 2022.* <https://www.htz.hr/sites/default/files/2022-07/Kamping%20turizam%20Hrvatske%20-%20izdanje%202022.pdf> (pristupljeno 18. veljače 2023.)
11. Kamping udruženje Hrvatske. 2023. <https://www.camping.hr/hr> (pristupljeno 24. veljače 2023.)
12. Lore Central. 2020. *The Characteristics of Sustainable Development.* <https://www.lorecentral.org/2019/10/the-characteristics-of-sustainable-development.html> (pristupljeno 16. veljače 2023.)
13. Lucivero, Marilena. 2012. *Camping and Open-Air Tourism: An Opportunity for Sustainable Tourism in Coastal Areas.* <https://core.ac.uk/download/pdf/301203678.pdf> (pristupljeno 19. veljače 2023.)
14. Market information. 2022. *How to be a sustainable tourism business.* <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/how-be-sustainable-tourism-business> (pristupljeno 16. Veljače 2023.)
15. Northern Territory Environment Protection Authority. 2022. *Ecological Sustainability.* https://ntepa.nt.gov.au/__data/assets/pdf_file/0007/289924/appendix_e2.pdf (pristupljeno 15. veljače 2023.)
16. OECD. 2001. *Sustainable development strategies What are they and how can development co-operation agencies support them?* <https://www.oecd.org/dac/environment-development/1899857.pdf> (pristupljeno 17. veljače 2023.)
17. Olivia Green Camping. 2023. <https://oliviagreencamping.com/> (pristupljeno 22. veljače 2023.)
18. Pavić-Rogošić, Lidija. 2015. *Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030. godine.* https://www.odraz.hr/wp-content/uploads/2020/10/globalni-ciljevi-odrzivog-razvoja-do-2030_web.pdf (pristupljeno 17. veljače 2023.)
19. Postposmo. 2021. *Advantages and Disadvantages of Sustainable Development.* <https://www.postposmo.com/en/advantages-and-disadvantages-of-sustainable-development/> (pristupljeno 16. veljače 2023.)

20. *Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji ugostiteljskih objekata iz skupine kampovi.* 2016. Narodne novine, br. 54. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_06_54_1409.html (pristupljeno 18. veljače 2023.)
21. Shape. 2019. *Running an eco-friendly and responsible tourism business.* <https://www.shapingecotourism.eu/running-an-eco-friendly-and-responsible-tourism-business/> (pristupljeno 16. veljače 2023.)
22. Turizam u brojkama. 2023. <https://www.htz.hr/hr-HR/informacije-o-trzistima/analize-s-podrucja-turizma/turizam-u-brojkama> (pristupljeno 18. veljače 2023.)
23. UN. 2017. *The 2030 Agenda for Sustainable Development.* <https://www.un.org/development/desa/jpo/wp-content/uploads/sites/55/2017/02/2030-Agenda-for-Sustainable-Development-KCSD-Primer-new.pdf> (pristupljeno 17. veljače 2023.)
24. *Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti.* 2021. Narodne novine, br. 126. <https://www.zakon.hr/z/151/Zakon-o-ugostiteljskoj-djelatnosti> (pristupljeno 18. veljače 2023.)
25. Queensland Government. 2022. *Becoming an environmentally friendly business.* <https://www.business.qld.gov.au/running-business/environment/environmentally-friendly> (pristupljeno 17. veljače 2023.)

Popis ilustracija

SLIKE:

Slika 1. Ciljevi Agende 2030. za održivi razvoj	10
Slika 2. Oznaka certifikata Ecocamping	21
Slika 3. Glamping kućica "Little Nature"	22
Slika 4. Garden Village Bled	22
Slika 5. Olivia Green Camping	23

TABLICE:

Tablica 1. Karakteristike održivog razvoja	5
Tablica 2. Prednosti održivog razvoja	6
Tablica 3. Nedostaci održivog razvoja	7
Tablica 4. Načela ekološki održivog razvoja	13
Tablica 5. Usporedba kamping turizma nekada i danas	16
Tablica 6. Dobna struktura ispitanika	27
Tablica 7. Broj zaposlenika u kampu	30
Tablica 8. Klasifikacija kampova prema godinama poslovanja	31
Tablica 9. Provođenje edukacije zaposlenika o ekološkoj odgovornosti	34
Tablica 10. Važnost ekološke odgovornosti za održivost poslovanja	36
Tablica 11. Briga o potrošnji električne energije	37
Tablica 12. Odvajanje otpada.....	37
Tablica 13. Upotreba ekoloških sredstava za čišćenje	37
Tablica 14. Upotreba pročišćivača za vodu	38
Tablica 15. Upotreba solarnih panela	38
Tablica 16. Provođenje edukacija zaposlenika i posjetitelja	39
Tablica 17. Utjecaj ekološki odgovornog poslovanja na uštede	40
Tablica 18. Pozitivan utjecaj ekološke odgovornosti na poslovanje	40
Tablica 19. Pozitivan utjecaj ekološke odgovornosti na posjetitelje i lokalnu zajednicu	41
Tablica 20. Negativan utjecaj ekološke odgovornosti na održivost poslovanja	41
Tablica 21. Potpora države i lokalne zajednice za ekološki odgovorno poslovanje	42
Tablica 22. Utjecaj ekološke odgovornosti na povećanje kvalitete usluga	42

GRAFIKONI:

Grafikon 1. Dolasci i noćenja kamping turista, 2015.-2021. godine (u 000)	17
Grafikon 2. Regionalna distribucija kapaciteta kampova (2020. i 2021. godine).....	25
Grafikon 3. Spol ispitanika	27
Grafikon 4. Obrazovna struktura ispitanika	28
Grafikon 5. Smještaj kampova prema županijama.....	29
Grafikon 6. Kategorizacija kampova.....	30
Grafikon 7. Struktura ispitanika prema važnosti o brizi za okoliš	32
Grafikon 8. Struktura ekološke odgovornosti zaposlenika.....	33
Grafikon 9. Ekološka odgovornost kampa	34
Grafikon 10. Posjedovanje eko certifikata.....	35
Grafikon 11. Distribucija odgovora ispitanika o upotrebi ekološki održivih mjera.....	39
Grafikon 12. Distribucija odgovora ispitanika o stavovima prema ekološki odgovornom poslovanju	43

Prilog (anketni upitnik)

Poštovani ispitanici, pred Vama se nalazi anketni upitnik vezan uz ekološki odgovorno poslovanje kampova na području Republike Hrvatske. Istraživanje se provodi u svrhu izrade diplomskog rada, a anketa je u potpunosti anonimna.

Zahvaljujem na Vašem strpljenju i izdvojenom vremenu za ispunjavanje ankete!

1. OPĆI DIO

1. Vaš spol

- a) Ž
- b) M

2. Vaša dob

- a) 18-29
- b) 30-39
- c) 40-49
- d) 50 ili više

3. Stupanj obrazovanja

- a) SSS
- b) VŠS
- c) VSS
- d) Magisterij/doktorat

4. Smještaj kampa (županija)

5. Kategorizacija kampa

- a) **
- b) ***
- c) ****
- d) *****

6. Broj zaposlenih u kampu

- a) Manje od 10
- b) 10-30
- c) 31-50
- d) Više od 50

7. Kamp posluje:

- a) Manje od 2 godine
- b) 2-5 godina
- c) 6-10 godina
- d) 10 godina ili više

2. POSEBNI DIO

8. Ocijenite ocjenom od 1 do 5 koliko je za Vas važna briga o okolišu (1-potpuno nevažna, 5-izrazito važna)

1 2 3 4 5

9. Ocijenite ocjenom od 1 do 5 u kojoj mjeri smatrate da su Vaši zaposlenici ekološki odgovorni (1-potpuno ekološki neodgovorno, 5-izrazito ekološki odgovorni)

1 2 3 4 5

10. Smatrate li da je Vaš kamp posluje na ekološki odgovoran način?

DA NE

11. Provodite li u svom kampu edukacije zaposlenika/posjetitelja o ekološki odgovornom poslovanju?

DA NE

12. Posjeduje li Vaš kamp eko certifikat?

DA NE

13. Smatrate li da je ekološka odgovornost kampa važna za održivost poslovanja?

DA NE

14. Ocijenite ocjenom od 1 do 5 Vaše slaganje s navedenim tvrdnjama o upotrebi ekološki odgovornih i održivih mjera u Vašem kampu. Moguće je odabrati samo jednu ocjenu za svaku navedenu tvrdnju

	1 - nikada	2 – uglavnom nikada	3 - ponekad	4 – uglavnom da	5 - uvijek
U svakodnevnom radu vodimo brigu o potrošnji električne energije	1	2	3	4	5
U kampu vodimo brigu o odvajanju otpada i recikliranju	1	2	3	4	5
Prilikom čišćenja kampa koristimo ekološka sredstva	1	2	3	4	5
U kampu upotrebljavamo pročišćivače vode	1	2	3	4	5
U kampu se upotrebljavaju solarni paneli	1	2	3	4	5
U kampu provodimo edukacije zaposlenika i posjetitelja o ekološkoj odgovornosti	1	2	3	4	5

15. Ocijenite ocjenom od 1 do 5 Vaše slaganje s navedenim tvrdnjama o ekološki odgovornom poslovanju. Moguće je odabrati samo jednu ocjenu za svaku navedenu tvrdnju

	1 – uopće se ne slažem	2 – ne slažem se	3 – niti se slažem, niti se ne slažem	4 – slažem se	5 – u potpunosti se slažem
Ekološki odgovorno poslovanje utječe na značajne uštede	1	2	3	4	5
Ekološki odgovorno poslovanje ima pozitivan utjecaj na poslovanje kampa	1	2	3	4	5

Ekološki odgovorno poslovanje ima pozitivan utjecaj na posjetitelje i lokalnu zajednicu	1	2	3	4	5
Ekološka odgovornost nema pozitivan utjecaj na poslovanje i održivost kampa	1	2	3	4	5
Državne i lokalne vlasti potiču ekološki odgovorno poslovanje	1	2	3	4	5
Ekološki odgovorno poslovanje utječe na povećanje kvalitete proizvoda i usluga kampa	1	2	3	4	5